

**Το δικαίωμα γνώσης διοικητικών εγγράφων και
προστασία προσωπικών δεδομένων**

Εργασία στις εφαρμογές του Δημοσίου Δικαίου

10^ο εξάμηνο / έτος 2009

Σαμόλη Ναταλία

1340200400400

Τηλ. 6947613897

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΝΟΜΙΚΗΣ

ΤΟΜΕΑΣ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

ΜΑΘΗΜΑ: **Εφαρμογές Δημοσίου Δικαίου**

ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: **Ανδρέας Δημητρόπουλος**

Περιεχόμενα

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	2
1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ : «ΤΟ ΘΕΜΑ»	4
2 Η ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΝΟΜΙΜΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ Η ΔΙΑΦΑΝΕΙΑ ΤΗΣ ΚΡΑΤΙΚΗΣ ΔΡΑΣΗΣ ...	5
3 Η ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗ ΘΕΜΕΛΙΩΣΗ	7
3.1 ΤΟ ΑΡΘΡΟ 10 ΠΑΡ.3 Σ.....	7
3.2 ΤΟ ΑΡΘΡΟ 20 Σ.....	10
3.3 Η ΣΥΝΔΕΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΟΣ ΓΝΩΣΗΣ ΤΩΝ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΜΕ ΆΛΛΑ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ.....	11
4 ΑΡΘΡΟ 5 ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ 2690/1999 (ΚΩΔΙΚΑΣ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑΣ)	12
5 ΤΟ ΑΡΘΡΟ 16 ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ 1599/1986	15
5.1 ΦΟΡΕΙΣ ΚΑΙ ΑΠΟΔΕΚΤΕΣ.....	15
5.2 ΕΝΝΟΜΟ ΣΥΜΦΕΡΟΝ ΩΣ ΠΡΟΥΠΟΘΕΣΗ;.....	15
5.3 Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΟΥ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΥ ΕΓΓΡΑΦΟΥ ΚΑΙ Ο ΤΡΟΠΟΣ ΑΣΚΗΣΗΣ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΟΣ.....	16
5.4 ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΤΟΥ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΟΣ.....	16
6 Η ΠΡΟΣΒΑΣΗ ΣΤΙΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ	18
7 ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ ΟΣΩΝ ΑΦΟΡΑ ΣΤΗΝ ΑΡΝΗΣΗ ΤΗΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΝΑ ΓΝΩΣΤΟΠΟΙΗΣΕΙ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΑ ΕΓΓΡΑΦΑ ΣΤΟΥΣ ΠΟΛΙΤΕΣ	19
7.1 ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ ΣΤΕ.....	19
7.2 ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ ΝΟΜΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ.....	22
7.3 ΠΡΑΞΕΙΣ ΤΟΥ ΣΥΝΗΓΟΡΟΥ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ.....	22
8 Η ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΔΙΟΙΚΟΥΜΕΝΟΥ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΗΝ ΑΡΝΗΣΗ ΤΗΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΝΑ ΧΟΡΗΓΗΣΕΙ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΑ ΕΓΓΡΑΦΑ	23
9 ΤΟ ΕΝΝΟΜΟ ΑΓΑΘΟ ΚΑΙ Η ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΟΧΥΡΩΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ	25
10 ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΤΟΥ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΚΟΥ ΑΥΤΟΚΑΘΟΡΙΣΜΟΥ	26
11 Ο ΝΟΜΟΣ 2472/1997	27
11.1 ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ.....	27

11.2 ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΚΑΙ ΠΕΔΙΟ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ.....	27
12 ΑΡΘΡΟ 5 ΠΑΡ.3 ΚΔΔιαδ ΚΑΙ ΝΟΜΟΣ 2472/1997: ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΦΑΡΜΟΣΤΕΟΥ ΚΑΝΟΝΑ ΚΑΙ Η ΕΠΙΛΥΣΗ ΤΗΣ ΣΥΓΚΡΟΥΣΗΣ.....	30
13 ΕΠΙΛΟΓΟΣ-ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ.....	32
14 ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ.....	33
15 SUMMARY.....	34
16 ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	35
17 ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ ΚΑΙ ΛΗΜΜΑΤΑ.....	37
18 ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ.....	38
19 ΝΟΜΟΛΟΓΙΑ.....	39

1. Εισαγωγή : «Το θέμα»

Το «δικαίωμα γνώσης των διοικητικών εγγράφων» ανήκει στα δικαιώματα διαδικασίας και θεμελιώνεται νομικά σε πολλές διατάξεις : Σύνταγμα (άρθρα 10 παρ.3 και 20 παρ.1-2), ΚΔΔιαδ (άρθρο 5), Ν.1599/1986 (άρθρο 16), ευρωπαϊκή και κοινοτική νομοθεσία. Πρόκειται για ένα ιδιαίτερα σημαντικό δικαίωμα καθώς αποτελεί ένδειξη διαφάνειας της διοικητικής δράσης και άρα και της νομιμότητας αυτής.

Παλαιότερα στο διοικητικό χώρο επικρατούσε η «σιωπή» της Διοίκησης χάριν της προστασίας του δημοσίου συμφέροντος και της διασφάλισης της κρατικής ασφάλειας, ενώ σήμερα έχει πλέον αντικατασταθεί από το μελετώμενο δικαίωμα. Η διαφάνεια, η συμμετοχή στη διοικητική δράση και η εμπιστοσύνη μεταξύ κρατικού οργάνου και πολίτη αποτέλεσαν αρχές για τη νομοθετική θέσπιση του δικαιώματος γνώσης των διοικητικών εγγράφων.

Το δικαίωμα πρόσβασης στα διοικητικά έγγραφα συνίσταται στη δυνατότητα που αναγνωρίζεται από την έννομη τάξη στον κάθε πολίτη να πληροφορείται το περιεχόμενο διοικητικών εγγράφων, ενώ παράλληλα γεννιέται αντίστοιχη υποχρέωση της Διοίκησης να προστατεύει αποτελεσματικά το δικαίωμα αυτό.

Ωστόσο, δεν υπάρχει απόλυτη προστασία του δικαιώματος στην ελληνική έννομη τάξη . Η άσκηση του δικαιώματος γνώσης των διοικητικών εγγράφων θα πρέπει να γίνεται με σεβασμό προς το δικαίωμα προστασίας προσωπικών δεδομένων, το οποίο κατοχυρώνεται και ρητά στο νέο άρθρο 9^Α Συντ. Η παρούσα εργασία θα προσπαθήσει να καταδείξει λοιπόν την ορθότερη λύση στην τυχόν σύγκρουση των δύο δικαιωμάτων που περιβάλλονται με ίση συνταγματική δύναμη.

2. Η αρχή της νομιμότητας και η διαφάνεια της κρατικής δράσης

Σύμφωνα με την αρχή της νομιμότητας, η δράση της Δημόσιας Διοίκησης διέπεται από το σύνολο των κανόνων δικαίου οι οποίοι ρυθμίζουν την οργάνωση, τη λειτουργία, τη δράση της (Σύνταγμα, νόμοι, κανόνες ευρωπαϊκού δικαίου, γενικώς παραδεδεγμένοι κανόνες του διεθνούς δικαίου, γενικές αρχές του διοικητικού δικαίου, νομολογιακοί κανόνες, κανόνες θεσπιζόμενοι από κανονιστικές πράξεις). Ταυτόχρονα όμως και η Δημόσια Διοίκηση υποχρεούται να τηρεί τους ίδιους κανόνες. Διπλή είναι η έννοια της αρχής της νομιμότητας. Κατά την πρώτη έννοια οι ενέργειες των δημοσίων νομικών προσώπων δεν θα πρέπει να αντιτίθενται στους προαναφερόμενους κανόνες. Υπάρχει δηλαδή δέσμια αρμοδιότητα της Διοίκησης να ενεργεί σύμφωνα με τους κανόνες που τη διέπουν, εφόσον αυτοί είναι λεπτομερείς ως προς τις προϋποθέσεις κατά τις οποίες η ενέργεια είναι υποχρεωτική και ως προς το περιεχόμενο της ενέργειας. Κατά τη δεύτερη έννοια η Διοίκηση οφείλει ή μπορεί να ενεργεί αποκλειστικά οτιδήποτε επιτρέπεται. Με άλλα λόγια η Διοίκηση έχει διακριτική ευχέρεια¹ να προβεί σε ορισμένη ενέργεια, εφόσον όμως βρίσκεται σε αρμονία προς τον κανόνα δικαίου, όταν αυτός καθορίζει το πλαίσιο μέσα στο οποίο η ενέργεια μπορεί ή πρέπει να γίνει.

Ο βαθμός δέσμευσης της Διοίκησης εξαρτάται από το είδος της δραστηριότητας και τη διατύπωση του νόμου. Πολλές πράξεις απαγορεύονται ρητώς στη Διοίκηση από το ίδιο το Σύνταγμα. Άλλες πράξεις επιτρέπονται στη Διοίκηση μόνο βάσει ειδικής νομοθετικής εξουσιοδότησης και μέσα στα όριά της, ενώ κάποιες επιτρέπονται απευθείας από το Σύνταγμα χωρίς αναγκαία παρεμβολή νόμου.

Παλαιότερα στο διοικητικό χώρο επικρατούσε η αρχή του απορρήτου και η διοικητική πληροφορία που συνδυαζόταν με την κρατική ασφάλεια και την προστασία του δημοσίου συμφέροντος διαφυλασσόταν. Στη σύγχρονη Δημόσια Διοίκηση η δραστηριότητα των διοικητικών οργάνων διέπεται από την αρχή της διαφάνειας. Ως διαφάνεια της κρατικής δράσης εννοούμε αρχικά τη δημοσιοποίηση όλων των αποφάσεων και ενεργειών της κρατικής εξουσίας κι επιπλέον την αποκάλυψη όλων των στοιχείων στα οποία στηρίχθηκε η κρατική δράση². Στην έννοια αυτή συμπεριλαμβάνονται η πρόσβαση στα έγγραφα που βασίστηκε η κρατική απόφαση, η ύπαρξη αιτιολογίας της συγκεκριμένης ενέργειας και η αποκάλυψη κάθε άλλου δεδομένου που έλαβε υπόψη η Διοίκηση. Η διαφάνεια της κρατικής δράσης επεκτείνεται τόσο στη δράση του Κράτους και των νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου όσο και σ' εκείνη των νομικών προσώπων ιδιωτικού δικαίου του δημοσίου τομέα τα οποία ελέγχονται από το Κράτος. Ανεξάρτητα από το γεγονός ότι η διαφάνεια συνιστά σημαντικό μέσο καταπολέμησης της διαφθοράς, αποσκοπεί κυρίως στη συμμετοχή των πολιτών στην άσκηση της κρατικής εξουσίας και στην αποτελεσματική άσκηση των ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων.

Η διαφάνεια της κρατικής δράσης αποτελεί μία αρχή συνταγματικού επιπέδου. Η σύγχρονη δημοκρατία, η δημοκρατία της κοινωνίας των πολιτών είναι εκείνη που ο πολίτης συμμετέχει στη διαμόρφωση της κρατικής βούλησης, προσπαθεί να επηρεάσει τη λήψη των κρατικών αποφάσεων και ελέγχει την άσκηση της κρατικής εξουσίας με τα

¹ βλ. Δαγτόγλου Π.Δ, Γενικό Διοικητικό Δίκαιο, σελ.203-213

² Βλ. Βλαχόπουλος Σ., Διαφάνεια της κρατικής δράσης και προστασία προσωπικών δεδομένων, σελ.28-30

μέσα που του παρέχει το Σύνταγμα. Προϋποτίθεται όμως ένα διαφανές Κράτος ,εφόσον ο πολίτης δεν θα είχε αυτές τις δυνατότητες, εάν δεν γνώριζε την κρατική δράση. Περαιτέρω όσο μεγαλύτερη διαφάνεια υπάρχει τόσο μειώνεται ο κίνδυνος λήψης αποφάσεων βάσει αθέμιτων συμφερόντων προς εξυπηρέτηση ορισμένων μόνο προσώπων. Βάσει των ανωτέρω διαπιστώνεται η σύνδεση της αρχής της διαφάνειας με τη δημοκρατική αρχή. Σύνδεση όμως μπορούμε να διαπιστώσουμε και με την αρχή του Κράτους Δικαίου. Η αρχή της διαφάνειας εξασφαλίζει την αρχή της νομιμότητας και άρα διασφαλίζει το Κράτος Δικαίου τόσο με την αποθάρρυνση τέλεσης παράνομων πράξεων όσο και με την εξάλειψη της παρανομίας μέσω της διοικητικής ή δικαστικής οδού. Εν συνεχεία τα ατομικά, πολιτικά και κοινωνικά δικαιώματα ασκούνται αποτελεσματικά έναντι της κρατικής εξουσίας μόνο αν σ'εκείνη επικρατεί η διαφάνεια . Ιδιαίτερα απαραίτητη παρουσιάζεται η διαφάνεια της κρατικής δράσης για την άσκηση των δικαιωμάτων που συνδέονται με τη διατύπωση γνώμης και την πληροφόρηση για ζητήματα δημοσίου ενδιαφέροντος και θεμάτων σχετικών με την άσκηση της κρατικής εξουσίας.

Η αρχή της διαφάνειας στην ελληνική νομοθεσία κατοχυρώνεται με πληθώρα νομοθετικών διατάξεων. Πρώτον, με τη συνταγματική αναθεώρηση του 2001 θεσπίστηκε ρητώς από το Σύνταγμα δικαίωμα παροχής πληροφόρησης και πρόσβασης στα διοικητικά έγγραφα. Δεύτερον, καθιερώθηκε το δικαίωμα πληροφόρησης (άρθρο 5^Α Συντ), το οποίο ευνοεί την ύπαρξη διαφάνειας στην κρατική δράση. Τρίτον, με την αναθεώρηση του 2001 εμφανίζεται για πρώτη φορά ο όρος της διαφάνειας στα άρθρα 14 παρ.9 Συντ (διαφάνεια στην ενημέρωση), 29 παρ.2 Συντ (διαφάνεια στις εκλογικές δαπάνες και στα οικονομικά των κομμάτων, των βουλευτών, των υποψηφίων βουλευτών και των υποψηφίων στην τοπική αυτοδιοίκηση), 102 παρ.5 Συντ (διαφάνεια στη διαχείριση των πόρων των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης) και 103 παρ.7 Συντ (διαφάνεια στην πρόσληψη υπαλλήλων στο Δημόσιο και τον ευρύτερο δημόσιο τομέα). Κατοχύρωση της διαφάνειας της κρατικής δράσης διαπιστώνουμε και στα άρθρα 16 του ν. 1599/1986 και 5 ΚΔΔιαδ τα οποία θεσπίζουν την πρόσβαση στα διοικητικά έγγραφα. Επίσης το άρθρο 12 του ν. 2472/1997 αναφέρεται στο δικαίωμα πρόσβασης του υποκειμένου στα δεδομένα που το αφορούν και βρίσκονται στην κατοχή δημοσίων υπηρεσιών. Ωστόσο εκτός από το δικαίωμα πρόσβασης στα διοικητικά έγγραφα, η αρχή της διαφάνειας εφαρμόζεται /πραγματώνεται και μέσω της παροχής πληροφόρησης μετά από αίτηση του διοικουμένου κατά το άρθρο 4 ΚΔΔιαδ ή και χωρίς αίτηση του διοικουμένου όπου αυτό προβλέπεται από τις νομοθετικές διατάξεις.

3. Η Συνταγματική Θεμελίωση

3.1 Το άρθρο 10 παρ.3 Σ

Σύμφωνα με το άρθρο 10 παρ.3 Συντ, όπως διαμορφώθηκε μετά την αναθεώρηση του 2001, ρυθμίζει ότι «Η αρμόδια υπηρεσία ή αρχή υποχρεούται να απαντά στα αιτήματα για παροχή πληροφοριών και χορήγηση εγγράφων, ιδίως πιστοποιητικών, δικαιολογητικών και βεβαιώσεων μέσα σε ορισμένη προθεσμία, όχι μεγαλύτερη των 60 ημερών, όπως νόμος ορίζει». Όπως γίνεται αντιληπτό από τη συνταγματική διάταξη δύο είναι τα βασικά στοιχεία του δικαιώματος πρόσβασης. Πρώτον η απαίτηση από την πλευρά του πολίτη για γνώση των στοιχείων και δεύτερον η υποχρέωση της Διοίκησης να ικανοποιήσει την απαίτηση αυτή. Πέρα λοιπόν από την ένταξη του δικαιώματος από τον συνταγματικό νομοθέτη στα δικαιώματα διαδικασίας, συνιστά κοινή διαπίστωση ότι το δικαίωμα πρόσβασης στα διοικητικά στοιχεία ανήκει στα ατομικά δικαιώματα, δηλαδή τα δικαιώματα με αρνητικό περιεχόμενο, status negativus (σύμφωνα με τη θεωρία του Jellinek για την τριμερή διάκριση των δικαιωμάτων σε status negativus, status positivus και status activus), καθώς θεμελιώνεται αξίωση αποχής της κρατικής εξουσίας από το χώρο δράσης του ατόμου. Ο πολίτης ασκεί ελεύθερα το δικαίωμα γνώσης των διοικητικών στοιχείων και η εκτελεστική εξουσία οφείλει να απέχει από κάθε παρέμβαση που περιορίζει ή αποκλείει την άσκηση του δικαιώματος αυτού. Παράλληλα το δικαίωμα πρόσβασης δημιουργεί την αξίωση θετικής ενέργειας του Κράτους το οποίο υποχρεούται να χορηγήσει τα αιτούμενα έγγραφα. Το γεγονός αυτό κατατάσσει το συγκεκριμένο δικαίωμα και στα κοινωνικά δικαιώματα, status positivus. Και στα πολιτικά δικαιώματα, status activus, μπορεί όμως αυτό να ενταχθεί. Ο πολίτης όχι μόνο λαμβάνει γνώση της κρατικής δραστηριότητας, αλλά συμμετέχει και στη διαμόρφωση της κρατικής βούλησης. Ουσιαστικά ασκεί προληπτικό έλεγχο στη διοικητική δραστηριότητα, ελέγχει δηλαδή τη νομιμότητά της, γι' αυτό και μπορούμε να μιλήσουμε για λαϊκό έλεγχο της δημόσιας δράσης.

Η αναθεωρημένη διάταξη 10 παρ.3 Συντ επιβάλλει με γενικό τρόπο την άμεση υποχρέωση της Διοίκησης για παροχή των αιτούμενων από τους διοικουμένους πληροφοριών. Ο σχετικός εκτελεστικός νόμος θα πρέπει να προσδιορίσει την προθεσμία, αλλιώς η άμεση εφαρμογή της νέας συνταγματικής διάταξης επιβάλλει τη συμμόρφωση σε εύλογο χρονικό διάστημα που καθορίζεται από το δικαστή. Αν όμως ο νομοθέτης δεν επανέλθει με νόμο εξειδικεύοντας τη συνταγματική διάταξη, η ταχθείσα προθεσμία είναι άμεσης εφαρμογής.

Αναλύοντας τη συνταγματική διάταξη, παρατηρούμε ότι γίνεται αναφορά σε κάθε πολίτη αδιακρίτως ως φορέα του δικαιώματος πρόσβασης. Δεν προβλέπεται καμία διαφοροποίηση ούτε διαχωρισμός σχετικά με το υποκείμενο του δικαιώματος. Βάσει της διατύπωσης του άρθρου αυτού του Συντάγματος φορείς του δικαιώματος μπορούν να είναι και τα νομικά πρόσωπα δημοσίου και ιδιωτικού δικαίου. Αντίστοιχη απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας και αντίστοιχη γνωμοδότηση του ΝΣΚ δέχτηκαν το δικαίωμα των ΝΠΙΔ λήψης στοιχείων από τις διοικητικές υπηρεσίες. Ωστόσο έχει υποστηριχθεί και η αντίθετη άποψη σχετικά με τα ΝΠΔΔ. Συγκεκριμένα το Κράτος ως υπόχρεος ικανοποίησης των ατομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων δεν μπορεί να είναι φορέας αυτών, αλλά και τα ΝΠΔΔ ως φορείς ασκήσεως δημόσιας εξουσίας δεν μπορούν να είναι υποκείμενα των συνταγματικών δικαιωμάτων. Εξαίρεση υπάρχει όταν

τα πρόσωπα αυτά λειτουργούν βάσει του ιδιωτικού δικαίου και ανεξάρτητα από την κρατική εξουσία.

Αναφορικά με το αντικείμενο του δικαιώματος, σύμφωνα με το Σύνταγμα και τους νόμους στην έννοια του εγγράφου συμπεριλαμβάνονται και τα διάφορα στοιχεία και αρχεία ηλεκτρονικών υπολογιστών, οι διάφορες φωτογραφικές και κινηματογραφικές παραστάσεις, οι φωνοληψίες, οι μηχανικές και ηλεκτρονικές απεικονίσεις και γενικά κάθε γραπτό και στοιχείο ηλεκτρονικής ή άλλης μορφής που είναι πρόσφορο να αποδείξει γεγονός με έννομη σημασία. Στο νέο άρθρο 10 παρ.3 Συντ παρατηρείται γενική αναφορά στην έννοια του εγγράφου τονίζοντας έτσι την πρόθεση του αναθεωρητικού νομοθέτη να έχει ο πολίτης τη δυνατότητα πρόσβασης σε όσα περισσότερα έγγραφα βρίσκονται στην κατοχή της Διοίκησης. Η αναφορά στον κοινό νομοθέτη αφορά μόνο στην προθεσμία χορήγησης των αιτούμενων στοιχείων και δεν μπορεί να περιορίσει το εύρος του αντικειμένου του δικαιώματος πρόσβασης. Ως διοικητικό έγγραφο νοείται μόνο εκείνο του οποίου έχει ολοκληρωθεί η διαδικασία έκδοσης ή κατάρτισης.

Με την αναθεώρηση του 2001 το άρθρο 10 παρ.3 Συντ προβλέπει ρητώς ότι φορέας του δικαιώματος είναι κάθε ένας πολίτης χωρίς καμία διάκριση. Η άσκηση του δικαιώματος αφορά τους πάντες χωρίς ανάγκη απόδειξης εννόμου συμφέροντος.

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να επισημάνουμε ότι το δικαίωμα πρόσβασης στα διοικητικά στοιχεία υπόκειται στον περιορισμό του άρθρου 25 παρ.3 Συντ περί απαγόρευσης καταχρηστικής άσκησης όπως και όλα τα άλλα συνταγματικά δικαιώματα. Ειδικότερα το αίτημα του πολίτη πρέπει να είναι ορισμένο και ν'αναφέρεται σε συγκεκριμένα έγγραφα, ώστε να μην απασχολείται υπέρμετρα η Υπηρεσία. Ακόμη το δικαίωμα δεν θα πρέπει να ασκείται για σκοπό πρόδηλα διαφορετικό από εκείνον για τον οποίο θεσπίστηκε, εφόσον βέβαια η πρόδηλη διαφορά προκύπτει από εμφανή εξωτερικά πραγματικά γεγονότα. Προσοχή θα πρέπει να δοθεί στον κίνδυνο να συνιστά η απαγόρευση της καταχρηστικής άσκησης του δικαιώματος νέα κατάχρηση εκ μέρους της Διοίκησης.

Συνεχίζοντας με τους αποδέκτες των αιτημάτων των διοικουμένων για παροχή πληροφοριών και χορήγηση εγγράφων, κατά τη συνταγματική διάταξη 10 παρ.3 αποδέκτης των αιτημάτων αυτών είναι κάθε δημόσια υπηρεσία ή αρχή³. Στα υποκείμενα της υποχρέωσης παροχής πληροφοριών και χορήγησης εγγράφων περιλαμβάνονται όλες οι δημόσιες υπηρεσίες και επιχειρήσεις που ανήκουν εξ ολοκλήρου στο Κράτος ή ελέγχονται από αυτό αφού είναι ο κύριος μέτοχος. Ως αποδέκτες χαρακτηρίζονται επομένως τα νομικά πρόσωπα δημοσίου και ιδιωτικού δικαίου, οι ανεξάρτητες αρχές και οποιαδήποτε υπηρεσία του Κράτους, των νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου ή των διφυών νομικών προσώπων όταν ασκούν λειτουργικά δημόσια διοίκηση⁴. Με την αναθεώρηση του 2001 το άρθρο 25 παρ.1γ' Συντ ορίζει ρητά ότι τα δικαιώματα ισχύουν και στις σχέσεις ιδιωτών. Καθιερώνεται έτσι πλήρης τριτενέργεια των δικαιωμάτων γενικά και ιδιαίτερα άμεση τριτενέργεια των συνταγματικών δικαιωμάτων στις σχέσεις μεταξύ ιδιωτών. Άρα δεν είναι ακραία η άποψη που δέχεται ως αποδέκτες της υποχρέωσης χορήγησης στοιχείων και τις

³ Βλ. Σπηλιωτόπουλος Ε., Εγχειρίδιο Διοικητικού Δικαίου,σελ.28-29

⁴ Βλ. ό.π, σελ. 23-27

ιδιωτικές επιχειρήσεις. Σύμφωνα βέβαια με αντίθετη άποψη⁵ που διατυπώνεται οι ιδιωτικές επιχειρήσεις αποκλείονται από την «ομάδα» αυτή των αποδεκτών, ενώ μόνο με διασταλτική ερμηνεία μπορούν να περιληφθούν οι δημόσιες επιχειρήσεις.

Ήδη έγινε λόγος για υποχρέωση χορήγησης εγγράφων εκ μέρους της Διοίκησης. Πράγματι το αναθεωρημένο άρθρο 10 παρ.3 Συντ καθιερώνει ρητώς και συγκεκριμένα άμεση υποχρέωση της Διοίκησης να δεχθεί υποβολή αίτησης για άσκηση του δικαιώματος πρόσβασης και γνώσης των διοικητικών στοιχείων. Εδώ η Διοίκηση έχει δέσμια αρμοδιότητα. Δυνατότητα άρνησης προβλέπεται μόνο στην περίπτωση που το αιτηθέν στοιχείο εμπίπτει στα πλαίσια των ρητά και περιοριστικά προβλεπόμενων εξαιρέσεων.

---

⁵ Βλ. Χρυσόγονος Κ., Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα, σελ.422

3.2 Το άρθρο 20 Σ

Σύμφωνα με το άρθρο 20 παρ.1 Συντ του 2001 «Καθένας έχει δικαίωμα στην παροχή εννόμου προστασίας από τα δικαστήρια και μπορεί να αναπτύξει σε αυτά τις απόψεις του για τα δικαιώματα ή συμφέροντά του, όπως νόμος ορίζει». Προκειμένου όμως να υπάρχει αποτελεσματική έννομη προστασία, θα πρέπει να παρέχεται σε χρόνο και με τρόπο, ώστε να εξασφαλίζεται η έγκαιρη απονομή της δικαιοσύνης. Αυτό σημαίνει ότι ο πολίτης ενόψει της δίκης θα πρέπει να έχει πρόσβαση στα διάφορα στοιχεία με σκοπό να συλλέξει τις απαιτούμενες πληροφορίες και το αποδεικτικό υλικό που θα τον βοηθήσουν να προστατεύσει αποτελεσματικά τα συμφέροντά του ενώπιον του δικαστή.

Σύμφωνα με το άρθρο 20 παρ.2 Συντ του 2001 «Το δικαίωμα της προηγούμενης ακρόασης του ενδιαφερομένου ισχύει και για κάθε διοικητική ενέργεια ή μέτρο που λαμβάνεται σε βάρος των δικαιωμάτων ή συμφερόντων του». Το δικαίωμα αυτό απορρέει από το δικαίωμα πληροφόρησης του διοικουμένου σχετικά με το πραγματικό και νομικό υλικό που είναι κρίσιμο για την αντιμετώπιση της περίπτωσης του. Αντίστοιχη είναι η υποχρέωση της Διοίκησης να παράσχει με κάθε δυνατό τρόπο άμεσα τις αιτούμενες πληροφορίες και να του δώσει τη δυνατότητα να πάρει το υλικό που διαθέτει στην κατοχή της. Τυχόν μη εκπλήρωση της υποχρέωσης αυτής θα οδηγούσε σε ατονία το δικαίωμα της προηγούμενης ακρόασης.

3.3 Η σύνδεση του δικαιώματος γνώσης των διοικητικών στοιχείων με άλλα συνταγματικά δικαιώματα

Κατά το άρθρο 1 παρ.2 Συντ «Θεμέλιο του πολιτεύματος είναι η λαϊκή κυριαρχία» και κατά το άρθρο 1 παρ.3 Συντ «Όλες οι εξουσίες πηγάζουν από το Λαό, υπάρχουν υπέρ αυτού και του Έθνους και ασκούνται όπως ορίζει το Σύνταγμα». Το άρθρο αυτό κατοχυρώνει τη δημοκρατική αρχή⁶ η οποία μπορεί να θεμελιώσει υποχρέωση του Κράτους να καταστήσει προσιτά στο κοινό ορισμένα στοιχεία. Η αρχή της λαϊκής κυριαρχίας απαιτεί διαφάνεια στην άσκηση δημόσιας διοίκησης, ώστε ο κυρίαρχος λαός να κρίνει αφού γνωρίσει όλα τα δεδομένα. Με άλλα λόγια η αρχή πρόσβασης στα διοικητικά στοιχεία συνδέεται άμεσα με την ίδια τη δημοκρατία στα πλαίσια της ενεργής συμμετοχής του πολίτη στη διοικητική διαδικασία.

Το άρθρο 2 παρ.1 Συντ ορίζει ότι «Ο σεβασμός και η προστασία της αξίας του ανθρώπου αποτελούν την πρωταρχική υποχρέωση της Πολιτείας». Και η αρχή του σεβασμού της ανθρώπινης αξίας όμως, όπως υποστηρίζεται καθιερώνει άμεσα το δικαίωμα του κάθε πολίτη να λαμβάνει γνώση των διοικητικών εγγράφων που τον αφορούν και ενδεχομένως τον θίγουν άμεσα και προσωπικά.

Το δικαίωμα πρόσβασης στα διοικητικά έγγραφα συνδέεται επίσης και με την αρχή του κράτους δικαίου. Η σχέση αυτή εξηγείται καθώς βασικά χαρακτηριστικά της αρχής είναι η ύπαρξη κανόνων δικαίου που εγγυώνται ατομικές ελευθερίες και δικαιώματα διοικητικά έναντι της κρατικής εξουσίας. Άλλωστε η αρχή του κράτους δικαίου αποτελεί αρχή που στοχεύει στην προστασία του πολίτη.

Τέλος, το άρθρο 5 Συντ το οποίο κατοχυρώνει το δικαίωμα στην προσωπικότητα και την ατομική ελευθερία υπήρξε έρεισμα για την ελεύθερη πρόσβαση στην πληροφόρηση πριν τη συνταγματική αναθεώρηση του 2001. Όμως με την αναθεώρηση θεσπίστηκε το νέο άρθρο 5^A Συντ για το δικαίωμα πρόσβασης στην πληροφόρηση το οποίο αναμφισβήτητα κατοχυρώνει δικαίωμα του πολίτη για πλήρη γνώση όλων των διοικητικών στοιχείων.

Συμπερασματικά, το δικαίωμα γνώσης⁷ των διοικητικών στοιχείων ως αρχή που θεμελιώνεται στα ανωτέρω συνταγματικά δικαιώματα και αρχές βρίσκει έρεισμα ώστε να χαρακτηριστεί ως συνταγματική αρχή, αρχή με αυξημένη τυπική ισχύ, ιδίως μετά την αναθεώρηση του 2001.

---

⁶ Βλ. Δημητρόπουλος Α., Γενική Συνταγματική Θεωρία, σελ.432επ.

⁷ Βλ. άρθρο 10 ΕΣΔΑ και άρθρο 19 της Διεθνούς Συνθήκης των ΗΕ το 1966 για τα αστικά και πολιτικά δικαιώματα

4. Άρθρο 5 του νόμου 2690/1999 (Κώδικας Διοικητικής Διαδικασίας)

Μέχρι σήμερα σε επίπεδο κοινής νομοθεσίας το δικαίωμα πρόσβασης του πολίτη στα διοικητικά στοιχεία ασκείται σύμφωνα με τον Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας. Βάσει της παραγράφου 1 του άρθρου 5 «Κάθε ενδιαφερόμενος έχει το δικαίωμα, ύστερα από γραπτή αίτησή του, να λαμβάνει γνώση των διοικητικών εγγράφων. Ως διοικητικά έγγραφα νοούνται όσα συντάσσονται από τις δημόσιες υπηρεσίες, όπως εκθέσεις, μελέτες, πρακτικά, στατιστικά στοιχεία, εγκύκλιες οδηγίες, απαντήσεις της Διοίκησης, γνωμοδοτήσεις και αποφάσεις». Αναλύοντας τη διάταξη, μπορούμε να διαπιστώσουμε την καθολικότητα σχετικά με τον φορέα του δικαιώματος καθώς γίνεται λόγος για «κάθε ενδιαφερόμενο». Εφόσον δεν γίνεται κανένας διαχωρισμός, κρατεί η άποψη ότι η διάταξη αναφέρεται τόσο σε κάθε πολίτη αδιακρίτως όσο και στα νομικά πρόσωπα.

Συνεχίζοντας με το αντικείμενο του δικαιώματος, το άρθρο ορίζει ρητά ότι ως διοικητικά έγγραφα χαρακτηρίζονται εκείνα που έχουν συνταχθεί από δημόσιες υπηρεσίες, δίνοντας έμφαση στην προέλευση του εγγράφου. Παρατηρείται κι εδώ μία γενικότητα ως προς την έννοια του διοικητικού εγγράφου η οποία φαίνεται να δηλώνει τη βούληση του νομοθέτη να δώσει στον πολίτη τη δυνατότητα πρόσβασης σε όσο το δυνατόν μεγαλύτερο αριθμό εγγράφων της Διοίκησης. Κατά μία άποψη υποστηρίζεται ότι στο αντικείμενο του δικαιώματος της παραγράφου 1 συγκαταλέγονται και τα ιδιωτικά έγγραφα που αποτελούν μέρος αιτιολογίας εκδοθείσας διοικητικής πράξης, μιας και στην περίπτωση αυτή χάνουν το ιδιωτικό τους στοιχείο. Η τελευταία αυτή κατηγορία εγγράφων διακρίνεται υπό την ίδια άποψη από τα ιδιωτικά έγγραφα που αναφέρονται στην παράγραφο 2 του ίδιου άρθρου η οποία ορίζει ότι αυτά φυλάσσονται στις δημόσιες υπηρεσίες. Τα στοιχεία αυτά έχουν συνταχθεί αποκλειστικά από ιδιώτες, φυλάσσονται απλώς στις δημόσιες αρχές, βρίσκονται τυχαία στα αρχεία τους και δεν έχουν ενσωματωθεί σε αιτιολογία διοικητικής πράξης. Δεν ανήκουν λοιπόν κατά την παραπάνω άποψη στα διοικητικά έγγραφα.

Όπως ήδη παρατηρήσαμε, ο νόμος αναγνωρίζει το δικαίωμα πρόσβασης στα διοικητικά έγγραφα σε κάθε ενδιαφερόμενο. Ο νόμος θα πρέπει να ερμηνευθεί κατά τον τρόπο που αντιμετωπίζεται το δικαίωμα στον ευρωπαϊκό και διεθνή χώρο. Για το λόγο αυτό θα πρέπει να γίνει δεκτό ότι όλα τα δημόσια έγγραφα, δηλαδή στοιχεία που συντάχθηκαν από τη Διοίκηση, συνιστούν αντικείμενο του δικαιώματος γνώσης χωρίς την επίκληση εννόμου συμφέροντος⁸ ή εύλογου ενδιαφέροντος εκ μέρους του διοικουμένου. Κατά την αυτή άποψη, απαιτείται η επίκληση εύλογου ενδιαφέροντος (έννοια που εισήγαγε η νομολογία) για τα ιδιωτικά εκείνα έγγραφα που αποτελούν μέρος αιτιολογίας διοικητικής πράξης και αποκτούν χαρακτήρα δημοσίου εγγράφου. Ωστόσο, αντίθετη γνώμη απαιτεί την ύπαρξη εύλογου ενδιαφέροντος για την πρόσβαση σε όλα τα δημόσια-διοικητικά στοιχεία. Μία τρίτη άποψη βέβαια ταυτίζει το έννομο συμφέρον με την έκφραση της διάταξης 5 παρ.1 «κάθε ενδιαφερόμενος». Σύμφωνα τώρα με την παράγραφο 2 του άρθρου 5 ΚΔΔιαδ «Όποιος έχει ειδικό έννομο συμφέρον δικαιούται, ύστερα από γραπτή αίτησή του, να λαμβάνει γνώση των

⁸ Βλ. Δαγτόγλου Π.Δ., Γενικό Διοικητικό Δίκαιο, σελ.331 και Χρυσόγονος Κ., Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα, σελ.422

ιδιωτικών εγγράφων που φυλάσσονται στις δημόσιες υπηρεσίες και είναι σχετικά με υπόθεσή του η οποία εκκρεμεί σε αυτές ή έχει διεκπεραιωθεί από αυτές». Ειδικό έννομο συμφέρον θα πρέπει να θεωρείται όταν το αιτούμενο έγγραφο συντάχθηκε προς σύσταση ή απόδειξη ή διατήρηση των δικαιωμάτων του πολίτη (προσωπικό, άμεσο έννομο συμφέρον). Ο διοικούμενος θα πρέπει να αποδείξει την απόλυτη αναγκαιότητα γνωστοποίησης των στοιχείων της παραγράφου 2 ενώπιον των αρχών.

Ο ΚΔΔιαδ στο άρθρο 5 παρ.1 ορίζει ρητώς τον τρόπο άσκησης του δικαιώματος πρόσβασης. Ο πολίτης θα πρέπει να υποβάλλει σχετική γραπτή αίτηση. Από το συνδυασμό των άρθρων 5 παρ.1 ΚΔΔιαδ και 25 παρ.3 Συντ προκύπτει ότι η αίτηση του διοικουμένου επιβάλλεται να είναι ορισμένη και να αναφέρεται σε συγκεκριμένα έγγραφα. Με τον τρόπο αυτόν είναι δυνατή η ικανοποίηση του αιτήματος χωρίς υπέρμετρη απασχόληση των διοικητικών υπηρεσιών κι έτσι αποφεύγεται καλύτερα μία καταχρηστική άσκηση του δικαιώματος. Σύμφωνα με την παράγραφο 4, το δικαίωμα γνώσης των διοικητικών στοιχείων ασκείται είτε με μελέτη του εγγράφου στο κατάστημα της υπηρεσίας ή με χορήγηση αντιγράφου, εκτός αν η αναπαραγωγή αυτού μπορεί να βλάψει το πρωτότυπο.

Στον ΚΔΔιαδ καθορίζεται σαφώς ο αποδέκτης της αίτησης του πολίτη, ώστε να λάβει γνώση των διοικητικών στοιχείων. Ο νομοθέτης θεωρεί υποκείμενο της υποχρέωσης χορήγησης των στοιχείων κάθε διοικητική αρχή και υπηρεσία τόσο αυτή που εξέδωσε το έγγραφο και το έχει στο αρχείο της όσο και αυτή που απλά το κατέχει ή τυχαία το φυλάσσει. Επισημαίνεται ακόμη πως για την άσκηση του δικαιώματος δεν απαιτείται προηγούμενη εντολή του Εισαγγελέα Πρωτοδικών.

Αναφερόμενοι τώρα στους περιορισμούς του δικαιώματος πρόσβασης, η παράγραφος 3 του άρθρου 5 ΚΔΔιαδ ορίζει ότι «το κατά τις προηγούμενες παραγράφους δικαίωμα δεν υφίσταται στις περιπτώσεις που το έγγραφο αφορά την ιδιωτική ή οικογενειακή ζωή τρίτου ή αν παραβλάπτεται απόρρητο, το οποίο προβλέπεται από ειδικές διατάξεις. Η αρμόδια διοικητική αρχή μπορεί να αρνηθεί την ικανοποίηση του δικαιώματος τούτου αν το έγγραφο αναφέρεται στις συζητήσεις του Υπουργικού Συμβουλίου ή αν η ικανοποίηση του δικαιώματος αυτού είναι δυνατόν να δυσχεράνει ουσιωδώς την έρευνα δικαστικών, διοικητικών, αστυνομικών ή στρατιωτικών αρχών σχετικά με την τέλεση εγκλήματος ή διοικητικής παράβασης». Από τον τρόπο διατύπωσης των περιορισμών μπορούμε να συνάγουμε δύο κατηγορίες περιορισμών. Στην πρώτη κατηγορία, εκείνη των απόλυτων περιορισμών, ανήκουν τα έγγραφα που αφορούν την ιδιωτική και οικογενειακή ζωή τρίτου καθώς και τα στοιχεία που προστατεύονται από το απόρρητο με συγκεκριμένες διατάξεις. Εδώ ο πολίτης δεν έχει ποτέ το δικαίωμα γνώσης των στοιχείων και η Διοίκηση έχει δέσμια αρμοδιότητα να μην επιτρέψει με κανένα τρόπο και για κανένα λόγο την πρόσβαση. Ο περιορισμός για τον ιδιωτικό και οικογενειακό βίο προβλέφθηκε αρχικά στο άρθρο 9 παρ.1 Συντ το οποίο καθιερώνει το απαραβίαστο αυτού. Η διάταξη αναφέρεται σε κάθε συμπεριφορά του ατόμου κυρίως ως μέλους οικογένειας, αλλά σ'ένα βαθμό και ως μέλους της κοινωνίας περιλαμβάνοντας ιδίως την υγεία, τη θρησκεία, την ερωτική ζωή και πεποιθήσεις περί κοινωνίας ή ηθικής. Το συνταγματικό αυτό δικαίωμα αναπτύσσει προστατευτική δράση και έναντι των τρίτων και έναντι της κρατικής εξουσίας. Η απαγόρευση όμως της διάταξης του ΚΔΔιαδ θα πρέπει να ερμηνεύεται στενά και η κάθε περίπτωση να εξετάζεται ξεχωριστά. Στα πλαίσια αυτά γίνεται δεκτό ότι οι καρτέλες που συντάσσονται από τους αστυνομικούς και φυλάσσονται στις υπηρεσίες

τους συνιστούν έγγραφα που εμπίπτουν στην προαναφερόμενη απαγόρευση, διότι περιέχουν τα στοιχεία ταυτότητας πολιτών, στοιχεία που συγκροτούν την ιδιωτική και οικογενειακή τους ζωή. Δεν ισχύει το ίδιο, όταν τα στοιχεία αυτά με τη χρήση τους μπορούν να δημιουργήσουν έννομες συνέπειες σε τρίτους. Γενικά κάμψη του απόλυτου αυτού περιορισμού έχουμε όταν το διοικητικό στοιχείο βρίσκεται σε δημόσια αρχή και έχει άμεση σχέση με το δικαίωμα του αιτούντος ,αποδεικνύει δηλαδή ο ενδιαφερόμενος το ειδικό έννομο συμφέρον του άρθρου 5 παρ.2 ΚΔΔιαδ.

Όσον αφορά το δεύτερο απόλυτο περιορισμό, ως απόρρητο θεωρείται κάθε γεγονός ή πληροφορία που δεν είναι κοινοποιήσιμο σε οποιονδήποτε τρίτο, αλλά παραμένει και εξυπηρετεί μόνο τις ανάγκες αυτού που τα κατέχει. Διοικητικό απόρρητο επομένως είναι το στοιχείο που κάτοχός του είναι η Διοίκηση.

Στη δεύτερη κατηγορία, εκείνη των σχετικών περιορισμών, ανήκουν τα διοικητικά έγγραφα που αναφέρονται στις συζητήσεις του Υπουργικού Συμβουλίου ή εκείνα των οποίων η ικανοποίηση μπορεί να δυσχεράνει σημαντικά την έρευνα των αρχών σχετικά με την τέλεση εγκλήματος ή διοικητικής παράβασης. Εδώ το δικαίωμα πρόσβασης εναπόκειται στη διακριτική ευχέρεια της αρχής. Καθορίζεται με τον τρόπο αυτόν ως λόγος άρνησης η επίκληση λόγων δημοσίου συμφέροντος σχετικών με την εθνική άμυνα, τη δημόσια ασφάλεια και την εξωτερική πολιτική οι οποίοι βέβαια θα πρέπει να είναι συγκεκριμένοι, αλλιώς η άρνηση θα είναι ανατιολόγητη και άρα παράνομη. Δημόσιο είναι το συμφέρον όταν υποκείμενό του είναι ο λαός που έχει οργανωθεί με την έννομη τάξη σε κράτος. Κατά συνέπεια το δημόσιο συμφέρον έχει κοινωνικό χαρακτήρα και συνδέεται με την έννομη τάξη. Σημαίνει ουσιαστικά το συμφέρον όλων των μελών της κοινωνίας ,διότι αφορά την ικανοποίηση βασικών αναγκών που μπορούν να έχουν όλα τα μέλη αυτά. Αν και η έννοια του δημοσίου συμφέροντος έχει αόριστο χαρακτήρα νομολογιακά, μπορεί ως νομική έννοια να υπαχθεί σε δικαστικό έλεγχο ,κυρίως ως προς την αιτιολογία της, όταν την επικαλείται η Διοίκηση κατά την έκδοση δυσμενούς διοικητικής πράξης.

Τέλος, στην παράγραφο 5 του άρθρου 5 ΚΔΔιαδ τίθεται περαιτέρω και μία επιφύλαξη στην άσκηση του δικαιώματος πρόσβασης σχετικά με την ύπαρξη τυχόν δικαιωμάτων πνευματικής ή βιομηχανικής ιδιοκτησίας.

5. Το άρθρο 16 του Ν.1599/1986

Με την ψήφιση του άρθρου 16 του Ν.1599/1986 καθιερώνεται ευθέως και αναμφισβήτητα το δικαίωμα του πολίτη για γνώση των διοικητικών εγγράφων και στοιχείων.

5.1 Φορείς και αποδέκτες

Η καθολικότητα του δικαιώματος ως προς τους φορείς εύκολα διαπιστώνεται από τη διατύπωση του άρθρου 16 παρ.1 εδ.α' το οποίο αναγνωρίζει τον κάθε πολίτη ως υποκείμενο του δικαιώματος πρόσβασης. Και με το άρθρο 24 όμως του ίδιου νόμου αναφέρεται ρητά, ότι η εφαρμογή των διατάξεων του νόμου αφορά όλους τους Έλληνες πολίτες ακόμη και τους αλλοδαπούς, αλλά και τα νομικά πρόσωπα και τις ενώσεις προσώπων απαγορεύοντας έτσι κάθε σκέψη για αποκλεισμούς. Η ίδια άποψη εκφράζεται και μέσα από την εισηγητική έκθεση του Ν.1599/1986. Ωστόσο το άρθρο 16 περιορίζει το δικαίωμα πρόσβασης σε διοικητικά έγγραφα που αναφέρονται στον ιδιωτικό βίο μόνο στο διοικούμενο τον οποίο αφορούν αποκλειστικά και σε κανέναν τρίτο (ανάλογη θέση και νομολογία του ΣτΕ).

Με το νόμο 1599/1986 γίνεται προσπάθεια να ορισθεί και να συγκεκριμενοποιηθεί η υποχρέωση των αρχών να δίνουν έγκαιρες και γρήγορες απαντήσεις με παράλληλη θέσπιση μέτρων για τον περιορισμό της γραφειοκρατίας. Ως υποκείμενα της ανωτέρω υποχρέωσης το άρθρο 16 καθορίζει κατά τρόπο αόριστο και γενικό ότι υπόχρεες είναι οι υπηρεσίες του Δημοσίου. Η αίτηση από την πλευρά του ενδιαφερομένου θα πρέπει να απευθύνεται στην αρμόδια για την χορήγηση των αιτούμενων στοιχείων αρχή η οποία οφείλει να ικανοποιήσει το αίτημα. Σε περίπτωση που η αίτηση υποβληθεί σε αναρμόδια υπηρεσία, αυτή υποχρεούται να την διαβιβάσει στην αρμόδια και να ενημερώσει γι' αυτό τον αιτούντα. Από τις διατάξεις 16 του Ν.1599/1986 και 25 παρ.3 Συντ συνάγεται ότι η υποβληθείσα αίτηση θα πρέπει να είναι ορισμένη και να αναφέρεται σε συγκεκριμένα έγγραφα, ώστε να αποφευχθεί ο κίνδυνος καταχρηστικής άσκησης του δικαιώματος.

5.2 Έννομο συμφέρον ως προϋπόθεση:

Το άρθρο 16 απαιτεί εκ μέρους του πολίτη για την πρόσβαση στα διοικητικά έγγραφα και στοιχεία(δηλαδή όσα έχουν συνταχθεί από διοικητική αρχή) εύλογο ενδιαφέρον⁹ και όχι έννομο συμφέρον. Και νομολογία του Ανώτατου Διοικητικού Δικαστηρίου δέχεται για τη θεμελίωση του δικαιώματος γνώσης των εγγράφων ότι αρκεί η συνδρομή μόνο εύλογου ενδιαφέροντος. Κάπως διαφορετική παρουσιάζεται η άποψη κατά την οποία ο νόμος θα πρέπει να ερμηνευθεί βάσει του τρόπου αντιμετώπισης του δικαιώματος στον διεθνή γενικότερα χώρο, δηλαδή χωρίς ανάγκη επίκλησης ούτε εύλογου ενδιαφέροντος. Βέβαια τα έγγραφα που προέρχονται από ιδιώτες και κατέχονται από τη Διοίκηση χορηγούνται υποχρεωτικά στον αιτούντα, εφόσον αυτός αποδείξει έννομο συμφέρον. Επιπλέον, σύμφωνα με την παράγραφο 1 του ίδιου άρθρου ορίζεται πως για τα καθαρά ιδιωτικά έγγραφα θα πρέπει να αποδειχθεί και ότι το αιτούμενο έγγραφο είναι σχετικό με υπόθεση εκκρεμή ή

⁹ Βλ. Δετσαρίδης Χ., Το δικαίωμα γνώσης των διοικητικών εγγράφων, σελ. 38-39, 110-111

περαιωμένη. Στα πλαίσια του άρθρου 16 παρ.1 υποστηρίζεται κατά μία άποψη, ότι και τα ιδιωτικά έγγραφα που συνιστούν αιτιολογία διοικητικής πράξης υπάγονται στα δημόσια έγγραφα και κατά συνέπεια η Διοίκηση υποχρεούται να επιτρέψει την πρόσβαση χωρίς ανάγκη απόδειξης εννόμου συμφέροντος ,ενδεχομένως όμως εύλογου ενδιαφέροντος.

5.3 Η έννοια του διοικητικού εγγράφου και ο τρόπος άσκησης του δικαιώματος

Το άρθρο 16 παρ.1 εδ.α' του Ν.1599/1986 προβλέπει ότι «κάθε πολίτης .....έχει δικαίωμα να λαμβάνει γνώση των διοικητικών εγγράφων είτε με επιτόπια μελέτη είτε με χορήγηση αντιγράφου, εκτός από εκείνα που αναφέρονται στην ιδιωτική ή οικογενειακή ζωή τρίτων». Εν συνεχεία το εδ.β' ορίζει ότι «διοικητικά έγγραφα.....θεωρούνται όλα τα έγγραφα που συντάσσονται από όργανα του δημόσιου τομέα, ιδίως εκθέσεις, μελέτες, πρακτικά, στατιστικά στοιχεία, εγκύκλιοι οδηγίες, απαντήσεις της Διοίκησης, γνωμοδοτήσεις και αποφάσεις», δηλαδή όχι μόνο της Δημόσιας Διοίκησης, αλλά όλων των κρατικών φορέων , «ανεξάρτητα από το καθεστώς δημόσιου ή ιδιωτικού δικαίου που τους διέπει». Στην εισηγητική έκθεση δίνεται η ερμηνεία ότι ως διοικητικά έγγραφα¹⁰ νοούνται όλα όσα υπάρχουν μέσα στα αρχεία της Διοίκησης, κάθε είδους στοιχεία με οπτική, ακουστική ή μηχανογραφική μορφή. Καθίσταται λοιπόν φανερή η βούληση του νομοθέτη να διευρύνει το αντικείμενο του δικαιώματος της πρόσβασης. Όπως βέβαια μπορούμε να συνάγουμε από τη διατύπωση της εισηγητικής έκθεσης, κατά την οποία δεν συμπεριλαμβάνονται στα διοικητικά έγγραφα τα προπαρασκευαστικά, το εκάστοτε διοικητικό έγγραφο θα πρέπει να έχει πλήρως ολοκληρωθεί και να μην βρίσκεται στο στάδιο της επεξεργασίας.

---

¹⁰ Βλ. Γλαράκη Μ., Οι περιορισμοί για λόγους δημοσίου συμφέροντος του δικαιώματος πρόσβασης στα κοινοτικά έγγραφα, σελ.61-68

5.4 Περιορισμοί του δικαιώματος

Σύμφωνα με το άρθρο 16 παρ.3 του Ν.1599/1986 δύο είναι οι κατηγορίες των περιορισμών του δικαιώματος πρόσβασης. Κατά τη διάταξη αυτή «οι υπηρεσίες του δημόσιου τομέα μπορούν να αρνηθούν την ικανοποίηση του δικαιώματος ...στις περιπτώσεις: α. που παραβιάσσεται το απόρρητο των συζητήσεων του υπουργικού συμβουλίου και των άλλων κυβερνητικών οργάνων, το απόρρητο της εθνικής άμυνας και εξωτερικής πολιτικής, της δημόσιας πίστης και του νομίσματος, της ασφάλειας του κράτους και της δημόσιας τάξης, το ιατρικό, εμπορικό, τραπεζικό ή βιομηχανικό απόρρητο και κάθε άλλο απόρρητο που προβλέπεται από ειδικές διατάξεις ή β. που μπορεί να δυσχεραίνει την έρευνα δικαστικών, αστυνομικών, στρατιωτικών ή διοικητικών αρχών σχετικά με την τέλεση εγκλήματος ή διοικητικής παράβασης». Στις εξαιρέσεις αυτές θα πρέπει να προστεθεί και η περίπτωση που τα έγγραφα αναφέρονται στην ιδιωτική ή οικογενειακή ζωή τρίτων. Ειδικότερα, σχετικά με τη χορήγηση εγγράφων που περιλαμβάνονται στην έννοια των «απορρήτων», υποστηρίχθηκε ότι η Διοίκηση δεν οφείλει να χορηγήσει έγγραφα που χαρακτηρίζονται, αποκλειστικά, από το νόμο ως απόρρητα και όχι όταν αυτά ορίζονται ως απόρρητα από τον εκδότη τους. Ωστόσο, κατά την παράγραφο 5 του ίδιου άρθρου, ρυθμίζεται πως η Διοίκηση ακόμη και στην περίπτωση του ιδιωτικού ή ιατρικού απορρήτου δεν μπορεί να αρνηθεί την πρόσβαση στο διοικούμενο που έχει προσωπική σχέση και ειδικό έννομο συμφέρον με το απόρρητο.

Από το πνεύμα και το γράμμα του νόμου είναι σαφής η βούληση του νομοθέτη να δώσει όσο το δυνατόν μεγαλύτερο εύρος στο δικαίωμα πρόσβασης συγκεκριμενοποιώντας τους περιορισμούς ,τις απαγορεύσεις αναφορικά με την άσκησή του.

6. Η πρόσβαση στις περιβαλλοντικές πληροφορίες

Ο βασικός νόμος για το περιβάλλον (Ν.1650/1986) αναφέρει χαρακτηριστικά ότι η νομαρχιακή αυτοδιοίκηση υποχρεούται να θέτει στη διάθεση του κοινού και των φορέων εκπροσώπησης για να εκφράσουν τη γνώμη τους ,το περιεχόμενο των μελετών περιβαλλοντολογικών επιπτώσεων μελλοντικού έργου ή επένδυσης.

Το δικαίωμα πληροφόρησης για θέματα σχετικά με το περιβάλλον θεσμοθετήθηκε όμως και με σειρά οδηγιών της ΕΕ. Χαρακτηριστική είναι η ΚΥΑ 77921/1440/1995 (ΦΕΚ 795 Β'),με την οποία ενσωματώθηκε στην εθνική έννομη τάξη η κοινοτική οδηγία 90/313/ΕΟΚ/7-6-1990 του Συμβουλίου. Σύμφωνα με τις διατάξεις της, την υποχρέωση ελεύθερης πρόσβασης έχουν ρητά όλες οι διοικητικές υπηρεσίες του δημοσίου τομέα καθώς και τα εποπτευόμενα ΝΠΔΔ και ΝΠΙΔ που κατέχουν πληροφορίες σχετικές με το περιβάλλον (εκτός των δικαστικών και νομοθετικών οργάνων),ενώ το δικαίωμα ελεύθερης πρόσβασης έχει κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο χωρίς να δικαιολογήσει έννομο συμφέρον¹¹. Ωστόσο, βάσει άλλης αναφοράς απαιτείται απόδειξη εννόμου συμφέροντος¹² για τη χορήγηση των πληροφοριών αυτών. Ως πληροφορία γίνεται δεκτή όχι μόνο αυτή που περιέχεται σε έγγραφα, αλλά και με κάθε γραπτή, οπτική, ακουστική ή μηχανογραφική μορφή και αφορά την κατάσταση των περιβαλλοντικών στοιχείων ή δραστηριότητες που προκαλούν ενόχληση όπως ο θόρυβος. Το δικαίωμα μπορεί να ασκηθεί είτε με επιτόπια μελέτη ή χορήγηση αντιγράφου, αν η αναπαραγωγή του δε βλάπτει τα αιτούμενα στοιχεία. Οι περιορισμοί για την ικανοποίηση του δικαιώματος είναι σχετικοί, δηλαδή οι δημόσιες αρχές μπορούν να αρνηθούν την ικανοποίηση του δικαιώματος, αλλά δεν είναι υποχρεωμένες. Συγκεκριμένα προβλέπεται στην υπουργική απόφαση πως η Διοίκηση μπορεί να αρνηθεί, όταν τα αιτούμενα στοιχεία αφορούν το απόρρητο της δημόσιας πίστης, του νομίσματος και το τραπεζικό απόρρητο. Ορίζεται ακόμη ότι το δικαίωμα μπορεί να περιοριστεί όταν τα στοιχεία αφορούν εμπιστευτικού χαρακτήρα σχέσεις που διέπουν την εθνική άμυνα ή την ασφάλεια του κράτους μέλους ή αφορούν υποθέσεις ενώπιον της δικαιοσύνης και όταν τα στοιχεία είναι προσωπικού και εμπιστευτικού χαρακτήρα. Η απάντηση της δημόσιας αρχής πρέπει να δίδεται το αργότερο σε ένα μήνα από την υποβολή της αίτησης. Για τον έλεγχο και την εφαρμογή των παραπάνω διατάξεων έχει προβλεφθεί η σύσταση επιτροπής στο ΥΠΕΧΩΔΕ.

Η προστασία του περιβάλλοντος είναι συνταγματικά κατοχυρωμένη και συνιστά ένα ατομικό, πολιτικό και κοινωνικό δικαίωμα. Ως επίσης συλλογικό δικαίωμα ταυτίζεται ουσιαστικά με τη συμμετοχή στη διαδικασία λήψης αποφάσεων και ειδικότερα στο στάδιο προεργασίας και σχεδιασμού των μέτρων που αφορούν στο περιβάλλον. Η πρόσβαση στα στοιχεία αναφορικά με το περιβάλλον προωθεί τη διαφάνεια και τον προληπτικό έλεγχο με βασικό σκοπό την αποτελεσματική προστασία του περιβάλλοντος.

¹¹ Βλ. Δαγτόγλου Π.Δ. Γενικό Διοικητικό Δίκαιο, σελ.332

¹² Βλ. Δετσαρίδης Χ., Το δικαίωμα γνώσης των διοικητικών εγγράφων, σελ.47

7. Νομολογία όσον αφορά στην άρνηση της Διοίκησης να γνωστοποιήσει διοικητικά έγγραφα στους πολίτες.

7.1 Νομολογία του ΣτΕ

Μετά τη θέση σε ισχύ του Ν. 1599/86 εκδόθηκαν αρκετές αποφάσεις με τις οποίες το ΣτΕ αποφάνθηκε σε αιτήσεις ακυρώσεως πολιτών κατά της αρνήσεως της Διοίκησης να γνωστοποιήσει διοικητικά έγγραφα. Από τη μελέτη αυτών , προκύπτει το γεγονός ότι το ΣτΕ ακυρώνει παράνομες αρνήσεις της Διοίκησης για γνωστοποίηση διοικητικών εγγράφων, εξασφαλίζοντας με αυτό τον τρόπο την άσκηση του συγκεκριμένου δικαιώματος. Παρακάτω παρατίθενται μερικές από αυτές:

- 644/1990 : Παραπέμφθηκε στην επταμελή σύνθεση, λόγω της σπουδαιότητας του κρινόμενου ζητήματος, αίτηση ακύρωσης, η οποία στρεφόταν κατά ρητής και κριθείσας ως εκτελεστής αρνήσεως του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας να χορηγήσει στον αιτούντα (και στον πατέρα του) φωτοαντίγραφο του δοκιμίου του στο μάθημα της Εκθέσεως , το οποίο έγραψε ως υποψήφιος για εξετάσεις του Ιουλίου 1998.
- 527/1991 : Προσβλήθηκε η άρνηση της Διοικήσεως (Διεύθυνση Προσωπικού του Υπουργείου Οικονομικών) να χορηγήσει στον αιτούντα αντίγραφα εγγράφων από τον πειθαρχικό φάκελο που σχηματίστηκε κατά υπαλλήλου που είχε καταγγείλει ο ίδιος (απολογητική θέση ενώπιον επιθεωρητών, πορίσματα, απολογία ενώπιον πειθαρχικού συμβουλίου).Ο αιτών είχε ισχυριστεί ενώπιον της Διοίκησης ότι τα αιτούμενα έγγραφα περιείχαν προσβολές και συκοφαντίες για το πρόσωπό του .Η Διοίκηση αρνήθηκε να του χορηγήσει τα αιτούμενα στοιχεία επικαλούμενη το υπ' αρ. Υ 118/84.87 έγγραφο της Υπηρεσίας Σχέσεων Κράτους-Πολίτη του Υπουργείου Προεδρίας της Κυβερνήσεως, σύμφωνα με το οποίο και κατ ' ερμηνεία του 16 ν. 1599/86 "ο φάκελος της πειθαρχικής διαδικασίας αφορά αποκλειστικά την υπηρεσία που την κινεί και αντίγραφα των στοιχείων της πειθαρχικής δίωξης δεν χορηγούνται σε τρίτους ".Όμως το ΣτΕ, κρίνοντας ότι η έννοια των διατάξεων του άρθρου 16, είναι ευρεία και περιλαμβάνει και τα έγγραφα των πειθαρχικών φακέλων, καθώς και ότι η αρμόδια υπηρεσία μπορεί να αρνηθεί μόνο αν η γνωστοποίηση τους μπορεί να δυσχεράνει τη διεξαγόμενη έρευνα, αιτιολογώντας έτσι την άρνηση της, αποφάνθηκε ότι η προσβαλλόμενη απόφαση δεν είναι νόμιμη και την ακύρωσε.
- 2158/1991: Ο αιτών, επιφανής νομομαθής και γνωστός πολιτικός , ύστερα από την έκδοση της Γ Υ 1987 / 1989 αποφάσεως των Υπουργών Προεδρίας της Κυβερνήσεως , Δικαιοσύνης και Δημόσιας τάξης, υπέβαλε στον προϊστάμενο της Εισαγγελίας Πλημμελειοδικών Αθηνών "Αίτηση - Δήλωση", με την οποία του ζητούσε να φροντίσει για τη μη καταστροφή του ατομικού φακέλου του, της συζύγου του και του πατέρα της συζύγου του. Το έγγραφο αυτό διαβιβάστηκε στο Υπουργείο Δημόσιας Τάξης και σχετικά εκδόθηκε η προσβαλλόμενη πράξη του Διευθυντή Κρατικής Ασφάλειας, η οποία έκανε γνωστά τα εξής: "Σε απάντηση της σχετικής αιτήσεως σας, σας γνωρίζουμε ότι ο ατομικός φάκελος σας και της συζύγου σας βρίσκονται στην υπηρεσία μας , μεταξύ των διατηρητέων που εξαιρέθηκαν από την πρόσφατη καταστροφή. Οι φάκελοι

αυτοί, σύμφωνα με την παραπάνω κοινή απόφαση των Υπουργών δεν είναι προσιτοί στους ενδιαφερομένους ή στο κοινό, θα παραδοθούν δε στην ιστορική έρευνα μετά την πάροδο εικοσαετίας "Το ΣτΕ κατά πλειοψηφία έκρινε ότι η προσβαλλόμενη, περιοριζόμενη να πληροφορήσει τον αιτούντα για το περιεχόμενο της υπουργικής απόφασης, δεν έχει εκτελεστό χαρακτήρα και, συνεπώς απαράδεκτα προσβλήθηκε. Υπήρξε όμως σοβαρή μειοψηφία, κατά την άποψη της οποίας η προσβαλλόμενη έχει την έννοια της αρνήσεως της Διοικήσεως να καταστήσει προσιτό στον αιτούντα τον ατομικό φάκελο του και από τη διατύπωση της συνάγεται άρνηση και σε ενδεχόμενο σχετικό αίτημα του αιτούντος, γεγονός που κατά την προσβαλλόμενη θα άφηνε αδιάφορη τη Διοίκηση.

- 1400/1992 : Το ΣτΕ σε επταμελή σύνθεση (ύστερα από παραπομπή) εκδίκασε αίτηση ακύρωσης υποψήφιου φοιτητή κατά της αρνήσεως της Διοικήσεως, η οποία, ως εκτελεστή διοικητική πράξη, θεμελιωνόταν στη ΣΤ3/85 /1987 κοινή απόφαση του Υπουργού Παιδείας και του Υφυπουργού Εθνικής Παιδείας και του 12 § 9 π.δ.238/1988 ("... επίδειξη σε οποιοδήποτε ή χορήγηση αντιγράφων ή φωτοαντιγράφων των γραπτών δοκιμίων δεν επιτρέπεται"), να του επιτρέψει να λάβει γνώση γραπτού του σε εξεταζόμενο μάθημα για την εισαγωγή του στα ΑΕΙ. Κρίθηκε ότι η προαναφερθείσα ΣΤ3/85/1987 κοινή απόφαση , εξαιρώντας από τη δυνατότητα των πολιτών να λαμβάνουν γνώση των απαριθμούμενων εγγράφων με χορήγηση φωτοαντιγράφων και χωρίς να θίγει το δικαίωμα γνώσης με επιτόπια μελέτη, δεν αντίκειται στα άρθρα 10 § 3 και 20 § 1 Σ και το περιεχόμενό της δικαιολογείται από λόγους συνδεδεμένους με την ομαλή λειτουργία της δημόσιας υπηρεσίας ενόψει της ανάγκης ικανοποιήσεως υπερβολικά μεγάλου αριθμού σχετικών αιτημάτων. Στη συνέχεια, το ΣτΕ έκρινε ότι η διάταξη του 12 § 9 π.δ 238/1988 δεν βρίσκεται εντός της εξουσιοδοτήσεως του αρ. 3 ν.1771/1988 και συνεπώς είναι παράνομη και ακυρωτέα η άρνηση της διοικήσεως να επιτρέψει την πρόσβαση με επιτόπια μελέτη, είναι όμως νόμιμη κατά το μέρος που αρνείται τη χορήγηση φωτοαντιγράφου.
- 1397/1993 : Η αιτούσα ανώνυμη εταιρία ζήτησε από το Ταμείο Εθνικής Οδοποιίας να της χορηγηθούν α) αντίγραφο της απόφασης του Διοικητικού Συμβουλίου του με την οποία αποφασίστηκε η εκμίσθωση σε άλλη ανώνυμη εταιρία παρόδιων χώρων για την κατασκευή και εκμετάλλευση σταθμών εξυπηρετήσεως αυτοκινήτων β) αντίγραφο της σχετικής συμβάσεως μεταξύ του Ταμείου Εθνικής Οδοποιίας και της μισθώτριας εταιρίας. Η εν λόγω υπηρεσία αρνήθηκε με την αιτιολογία ότι δεν συντρέχουν οι προϋποθέσεις του άρ. 16 του ν. 1599/86 σε συνδυασμό με το 902 ΑΚ. Εκτός αυτού, ενώπιον του ΣτΕ υποστήριξε ότι για τη θεμελίωση του δικαιώματος παροχής αντιγράφων πρέπει ο αιτών να προβάλλει , δικαιολογεί και αποδεικνύει έννομο συμφέρον. Το ΣτΕ έκρινε ότι σαφώς το άρ. 16 ν. 1599 αποκλείει ως ειδικότερο την εφαρμογή του 902 ΑΚ, αφετέρου αρκεί η συνδρομή εύλογου ενδιαφέροντος και όχι έννομο συμφέροντος. Με το σκεπτικό αυτό ακυρώθηκε η προσβαλλόμενη άρνηση.
- 2139 / 1993 : οι αιτούντες (σύζυγοι, από τους οποίους ο ένας επιφανής νομομαθής πολιτικός) ζήτησαν από το Υπουργείο Δημόσιας Τάξης να τους χορηγηθούν αντίγραφα των φακέλων πολιτικών φρονημάτων τους, αίτημα το οποίο απορρίφθηκε με την επίκληση της Γ Υ 1987/1989 κοινής υπουργικής αποφάσεως. Το ΣτΕ έκρινε αρχικά ότι α) από την 2158/91 απόφασή του, η

οποία απέρριψε αίτηση ακυρώσεως του ενός αιτούντος στρεφόμενη κατά της πράξεως του Διευθυντή Κρατικής Ασφάλειας δεν απέρρευσε δεδικοσμένο β) η Γ Υ 1987/ 1989 κοινή απόφαση δεν ανάγεται στη διαχείριση της πολιτικής εξουσίας και συνεπώς οι προβαλλόμενοι λόγοι ακυρώσεως, αναφερόμενοι στη νομιμότητα της συναποφάσεως αυτής, δεν καθιστούν την αίτηση απαράδεκτη. Εν συνεχεία κατά πλειοψηφία κρίθηκε ότι η κοινή υπουργική απόφαση, πάνω στην οποία βασίστηκε η προσβαλλόμενη άρνηση , δεν βρίσκει έρεισμα στην εξουσιοδοτική διάταξη του 16 § 4 ν. 1599, διότι η διάταξη αυτή ερμηνευόμενη ενόψει των άρθρων 2 § 1 (προστασία της αξίας του ανθρώπου) και 5 § 1 (δικαίωμα ελεύθερης ανάπτυξης της προσωπικότητας και συμμετοχής στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της χώρας) δεν έχει την έννοια ότι παρέχει εξουσιοδότηση να απαγορευθεί κανονιστικώς η πρόσβαση στους ατομικούς φακέλων πολιτικών φρονιμάτων στα ενδιαφέροντα πρόσωπα, τα οποία αφορούν οι φάκελοι. Κατά συνέπεια ακυρώθηκε η προσβαλλόμενη αρνητική πράξη του Υπουργού Δημόσιας Τάξης.

- 3137 / 1995 : Από το ιστορικό της υποθέσεως (πρόκειται για αίτηση ακύρωσης κατά αρνήσεως διοικητή αστυνομικού τμήματος να ανακαλέσει άδεια λειτουργίας καταστήματος μπαρ) προκύπτει ότι η αιτούσα (διαχειρίστρια πολυκατοικίας), διαμαρτυρόμενη για τη λειτουργία ενός μπαρ, ζήτησε από το αρμόδιο κατά τόπο αστυνομικό τμήμα να της χορηγήσει αντίγραφο υπεύθυνης δήλωσης της εκμισθώτριας του καταστήματος, στην οποία αναγραφόταν ότι επιτρέπεται η λειτουργία μπαρ στο ισόγειο της συγκεκριμένης πολυκατοικίας και η οποία ως δικαιολογητικό προσκομίστηκε από τον κάτοχο της άδειας (προκειμένου να πετύχει τη χορήγηση της τελευταίας).Ο διοικητής του αστυνομικού τμήματος απάντησε ότι δεν δύναται να χορηγήσει αντίγραφο υπεύθυνης δήλωσης της ιδιοκτήτριας του χώρου, "καθόσον αυτή δεν αποτελεί διοικητικό έγγραφο, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 16 ν. 1599/86 και κατά συνέπεια δεν είναι δυνατή η χορήγηση της". Η απάντηση αυτή συνοδεύεται από την πληροφορία ότι το αιτούμενο έγγραφο και η καταγγελία της αιτούσας διαβιβάστηκαν στον Εισαγγελέα Πλημμελειοδικών. Το ΣτΕ δεν εξέτασε τη νομιμότητα της αρνήσεως αυτής διότι δεν προσβλήθηκε με αίτηση ακυρώσεως.
- 3943 / 1995 : Οι αιτούντες (ένα σωματείο και δύο αστικές μη κερδοσκοπικές εταιρίες οι σκοποί των οποίων σχετίζονται με την προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος) ζήτησαν από το Υπουργείο Βιομηχανίας , Ενέργειας και Τεχνολογίας να τους χορηγηθούν στατιστικά υδρολογικά στοιχεία για τις λεκάνες ορισμένων ελληνικών ποταμών. Με το προσβαλλόμενο έγγραφο της αρμόδιας Διεύθυνσης γνωστοποιήθηκε στους αιτούντες ότι η υπηρεσία δεν έχει στη διάθεση της τα αιτούμενα στοιχεία και τους υποδείχθηκε να απευθυνθούν σε φορείς έρευνας που τηρούν τα σχετικά πρωτογενή στοιχεία. Το ΣτΕ αρχικά θεώρησε ότι η προσβαλλόμενη έχει εκτελεστό χαρακτήρα. Έπειτα μνημόνευσε τις διατάξεις του άρθρου 16 ν. 1599/86 σε συνδυασμό με την οδηγία 90/313/ΕΟΚ/ 7. 6 1990 "σχετικά με την ελεύθερη πληροφόρηση για θέματα περιβάλλοντος" και αποφάνθηκε ότι το επιδιωκόμενο από την οδηγία αποτέλεσμα εξασφαλίζεται από τις ρυθμίσεις του ελληνικού νόμου. Διαπίστωσε, κατ ' επίκληση του ν. 1739/1987, ότι η Διεύθυνση Υδατικού Δυναμικού και Φυσικών Πόρων του Υπουργείου Βιομηχανίας, Ενέργειας και Τεχνολογίας, που εξέδωσε την προσβαλλόμενη, είναι αρμόδια για τη χορήγηση των αιτούμενων

στοιχείων είτε αυτά τηρούνται στο αρχείο της είτε βρίσκονται σε άλλες υπηρεσίες, ο συντονισμός της δραστηριότητας των οποίων ανήκει σε αυτήν, και επομένως οφείλει να τα αναζητήσει από τις οικείες υπηρεσίες, εφόσον υποβληθεί σε αυτήν αίτηση χορήγησης υδρολογικών στοιχείων. Με αυτό το σκεπτικό το ΣΤΕ ακύρωσε την προσβαλλόμενη.

7.2 Νομολογία Νομικού Συμβουλίου του Κράτους

Η νομολογία του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, κατά παράδοση συντηρητική σε σχέση με αυτή του ΣΤΕ, εξέφρασε συσταλτική άποψη για το περιεχόμενο και τους όρους άσκησης του εν λόγω δικαιώματος. Αμφισβήτησε την αποσύνδεση του δικαιώματος γνώσης των διοικητικών εγγράφων από το έννομο συμφέρον του αιτούντος, περιόρισε το εύρος της έννοιας των διοικητικών εγγράφων και απαίτησε τήρηση τύπου ως προς τη διαδικασία άσκησης του δικαιώματος.

7.3 Πράξεις του Συνηγόρου του Πολίτη

Α) Πόρισμα 1613.2.5. (8.12.1999) : Η μη παροχή στοιχείων διοικητικών εγγράφων από τον Δήμο Ερυθρών, αφορά παράβαση της αρχής της νομιμότητας, καταπάτηση νομίμων δικαιωμάτων του πολίτη και συνιστά οπωσδήποτε κακοδιοίκηση λόγω μη ορθής αντιμετώπισης του πολίτη και τήρησης παρελκυστικής συμπεριφοράς, τόσο ως προς τον τελευταίο, όσο και ως προς τον Συνήγορο του Πολίτη.

Β) Πόρισμα 4832/00/2.2 (26.4.2000) : Η άρνηση πρόσβασης σε διοικητικά έγγραφα για λόγους απορρήτου πρέπει να βασίζεται σε ειδικές διατάξεις που προβλέπουν το απόρρητο. Ακόμα και αν τέτοια ειδική διάταξη πράγματι υφίσταται, η υπηρεσία υποχρεούται πριν την επικαλεστεί και στο πλαίσιο της οφειλόμενης πίστης προς το Σύνταγμα (Σ 103 παρ.1), να εξετάσει το ενδεχόμενο η διάταξη αυτή να αντίκειται στο ισχύον Σύνταγμα της χώρας, στο βαθμό που θα πλήττει όχι μόνο τις αρχές της νομιμότητας, της διαφάνειας και της χρηστής διοίκησης που διέπουν τη λειτουργία των κρατικών υπηρεσιών αλλά και το θεμελιώδες ατομικό δικαίωμα για παροχή αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας που κατοχυρώνει τόσο το ισχύον Σύνταγμα (άρθρο 20 Σ)όσο και η Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.

8. Η προστασία¹³ διοικουμένου σε σχέση με την άρνηση της Διοίκησης να χορηγήσει διοικητικά έγγραφα

• Διοικητικός έλεγχος

Σύμφωνα με το άρθρο 5 παρ.6 ΚΔΔιαδ «Η χρονική προθεσμία για τη χορήγηση εγγράφων ....ή την αιτιολογημένη απόρριψη της σχετικής αίτησης του πολίτη είναι 20 ημέρες».

Βάσει του άρθρου 10 παρ.3 Συντ «.....Σε περίπτωση παρόδου άπρακτης της προθεσμίας ή παράνομης άρνησης, πέραν των άλλων τυχόν κυρώσεων και έννομων συνεπειών, καταβάλλεται και ειδική χρηματική ικανοποίηση στον αιτούντα, όπως νόμος ορίζει». Με βάση ακόμη τη συνταγματική επιταγή του άρθρου 10 παρ.1 Συντ ο πολίτης έχει το δικαίωμα να υποβάλλει γραπτώς το αίτημά του για επανεξέταση της αίτησής του μέσω του ελέγχου της νομιμότητας της εκδοθείσας διοικητικής πράξης. Αυτή η άρνηση της αρχής μπορεί να προσβληθεί είτε με αίτηση θεραπείας ενώπιον του ίδιου οργάνου είτε με ιεραρχική προσφυγή ενώπιον του ιεραρχικά ανώτερου οργάνου είτε τέλος με εποπτική αναφορά, εφόσον το αρνούμενο νομικό πρόσωπο είναι δημοσίου δικαίου. Εδώ θα πρέπει να υπογραμμίσουμε ότι χρειάζεται εκ μέρους του διοικουμένου πλήρης αιτιολόγηση και επιχειρηματολογία κατά της άρνησης της Διοίκησης. Η αρχή μόλις λάβει τη σχετική διοικητική προσφυγή υποχρεούται κατά νόμο να προβεί στον απαραίτητο έλεγχο νομιμότητας, να ελέγξει αν η εκδοθείσα αρνητική πράξη συμφωνεί με τους κανόνες για την άσκηση του δικαιώματος της πρόσβασης στα διοικητικά στοιχεία, αλλά και τους κανόνες για τη δράση των διοικητικών οργάνων. Η απάντηση της Διοίκησης θα πρέπει να είναι αιτιολογημένη και να επικαλείται ή ευθεία παράβαση νομικής διάταξης (αλλά και πραγματικά στοιχεία, δηλαδή έλλειψη ειδικού εννόμου συμφέροντος ή την υπαγωγή των αιτούμενων εγγράφων στους απόλυτους περιορισμούς του δικαιώματος) ή λόγους δημοσίου συμφέροντος που επιβάλλουν την απόρριψη του αιτήματος.

• Δικαστική προστασία

Μετά την άρνηση της Διοίκησης, η οποία έχει εκτελεστό χαρακτήρα, ο ενδιαφερόμενος μπορεί να καταθέσει αίτηση ακυρώσεως στο Συμβούλιο της Επικρατείας, ζητώντας την ακύρωση της διοικητικής πράξης. Το Δικαστήριο θα κρίνει τους λόγους ακύρωσης και το κατά πόσο η Διοίκηση έκανε καλή χρήση της χορηγηθείσας διακριτικής ευχέρειας κατά τη στάθμιση μεταξύ δημοσίου συμφέροντος και του δικαιώματος πρόσβασης στα διοικητικά στοιχεία. Επίσης ο δικαστής θα ελέγξει αν η Διοίκηση ορθά αρνείται τη χορήγηση θεωρώντας ότι τα αιτούμενα έγγραφα αφορούν την ιδιωτική και οικογενειακή ζωή τρίτου ή ότι είναι απόρρητα.

Μία περαιτέρω δυνατότητα του πολίτη, όταν αρνηθεί η διοικητική αρχή να του χορηγήσει έγγραφα, ενώ αποδεικνύει έννομο συμφέρον, αποτελεί και η προσφυγή ενώπιον των πολιτικών δικαστηρίων κατά το άρθρο 902 ΑΚ το οποίο προβλέπει ότι εκείνος που έχει έννομο συμφέρον μπορεί να πληροφορηθεί το περιεχόμενο ενός

¹³ βλ. Σπηλιωτόπουλος Ε., Εγχειρίδιο Διοικητικού Δικαίου, σελ.100-101

εγγράφου, που κατέχει άλλος, επικαλούμενος το έννομο συμφέρον του. Υπόχρεος είναι πάντα ο κάτοχος του εγγράφου, ο οποίος μπορεί να είναι κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο, ενώσεις προσώπων, το Δημόσιο ή ακόμη και ΝΠΔΔ. Η υποχρέωση προς επίδειξη εγγράφων δεν υφίσταται για εκείνα που ανάγονται σε απόρρητα του Κράτους που αφορούν την ασφάλεια και τις διεθνείς σχέσεις. Κατά τη νομολογία ο διοικούμενος μπορεί στα πλαίσια του άρθρου 902 ΑΚ να κάνει και αίτηση ασφαλιστικών μέτρων. Όμως όπως αναφέρεται, μετά την εισαγωγή του νόμου 1599/1986 η νομολογία των πολιτικών δικαστηρίων έκανε δεκτό, ότι η άρνηση της Διοίκησης να χορηγήσει έγγραφα, δημιουργεί ακυρωτική διοικητική διαφορά και συνεπώς υπάγεται λόγω αρμοδιότητας στο ΣτΕ. Αντίθετα το άρθρο 902 ΑΚ ρυθμίζει μόνο ιδιωτικές διαφορές.

- **Ο ρόλος του Εισαγγελέα**

Στις διατάξεις του οργανισμού δικαστηρίων ρυθμίζεται ότι ο Εισαγγελέας Πρωτοδικών έχει το δικαίωμα να παραγγέλλει στις υπηρεσίες όλων γενικά των επιχειρήσεων του δημόσιου τομέα να προσκομίσουν έγγραφα ή να χορηγήσουν αντίγραφα τους, όταν το ζητήσουν νομικά ή φυσικά πρόσωπα που έχουν δικαίωμα ή έννομο συμφέρον γι'αυτό. Ο Εισαγγελέας, όταν λάβει την αίτηση, δεσμεύεται να ελέγξει, αν πληρούνται οι προϋποθέσεις και ειδικότερα την ενεργητική νομιμοποίηση του αιτούντος. Έπειτα θα πρέπει να ελέγξει διαζευκτικά, αν ζητούνται έγγραφα που αφορούν την ιδιωτική ή οικογενειακή ζωή ή αν έχει ο αιτών ενεστώς, άμεσο και προσωπικό έννομο συμφέρον και μετά να χορηγήσει την άδεια. Ο Εισαγγελέας θα πρέπει να κρίνει «in concreto», εάν το τυχόν απόρρητο πρέπει να καμφθεί ή όχι ενόψει του υφιστάμενου εννόμου συμφέροντος του αιτούντα.

9. Το έννομο αγαθό και η συνταγματική κατοχύρωση της προστασίας προσωπικών δεδομένων

Η σύγχρονη τεχνολογία ηλεκτρονικής επεξεργασίας δεδομένων παρέχει τη δυνατότητα για καταχώρηση και συνδυασμό προσωπικών πληροφοριών για κάθε άτομο, γεγονός που θα μπορούσε να οδηγήσει σε μια συνολική καταγραφή της προσωπικότητάς του και, μέσω αυτής, στην εύκολη διείσδυση της κρατικής εξουσίας στη σφαίρα αυτονομίας του. Ειδικές ρυθμίσεις αντιμετωπίζουν το ζήτημα αυτό συγκροτώντας το δίκαιο της προστασίας των προσωπικών δεδομένων (ευρωπαϊκά Συντάγματα, κοινοτικές οδηγίες 95/46/ΕΚ και 97/66/ΕΚ, άρθρο 286 ΣυνθΕΚ, Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την προστασία του ατόμου από την αυτοματοποιημένη επεξεργασία πληροφοριών προσωπικού χαρακτήρα). Στόχος του δικαίου αυτού είναι η προστασία του ατόμου από τους κινδύνους λόγω της επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων που το αφορούν. Πρωταρχικό δηλαδή αντικείμενό του αποτελεί ο καθορισμός των προϋποθέσεων για την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα, σκοπός των οποίων είναι η προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων και ελευθεριών των φυσικών προσώπων και ιδίως της ιδιωτικής ζωής.

Λόγω κυρίως του ανωτέρου κινδύνου που εγκυμονεί η σύγχρονη τεχνολογία ηλεκτρονικής επεξεργασίας δεδομένων, ο αναθεωρητικός νομοθέτης θεώρησε απαραίτητη τη θέσπιση μιας νέας ειδικής διάταξης για την προστασία των προσωπικών δεδομένων. Έτσι με τη συνταγματική αναθεώρηση του 2001 θεσπίστηκε το νέο άρθρο 9^Α κατά το οποίο «Καθένας έχει δικαίωμα προστασίας από τη συλλογή, επεξεργασία και χρήση, ιδίως με ηλεκτρονικά μέσα, των προσωπικών δεδομένων, όπως νόμος ορίζει. Η προστασία των προσωπικών δεδομένων διασφαλίζεται από ανεξάρτητη αρχή, που συγκροτείται και λειτουργεί, όπως νόμος ορίζει». Το άρθρο αυτό περιλαμβάνει την αξίωση για την προστασία των προσωπικών δεδομένων και αναθέτει τη διασφάλισή της σε μία ανεξάρτητη αρχή. Ο κοινός νομοθέτης υποχρεούται να εξοπλίσει την αρχή αυτή με τόσες και τέτοιες αρμοδιότητες, ώστε να μπορεί η τελευταία να διασφαλίσει αποτελεσματικά την προστασία των προσωπικών δεδομένων. Πιο αναλυτικά, σύμφωνα με τον Κανονισμό Λειτουργίας της Αρχής Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα, η Αρχή στοχεύει στο σεβασμό και την προστασία των δικαιωμάτων του ατόμου και του δημοκρατικού πολιτεύματος, στην αναβάθμιση της προστασίας των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα ως αξίας στο πλαίσιο του κράτους δικαίου, στην προαγωγή της αμοιβαίας συνεργασίας του ατόμου με τη Διοίκηση και τις ιδιωτικές επιχειρήσεις και τέλος στη συνεχή προληπτική, κατασταλτική και διορθωτική δράση για την προστασία προσωπικών δεδομένων.

10. Το δικαίωμα του πληροφοριακού αυτοκαθορισμού

Το νέο άρθρο 9^Α Συντ κατοχυρώνει το λεγόμενο δικαίωμα στην πληροφοριακή αυτοδιάθεση ή πληροφοριακό αυτοκαθορισμό, δηλαδή το δικαίωμα του ατόμου στην πληροφόρηση και την παροχή εξουσίας να αποφασίσει το ίδιο το άτομο σχετικά με τη χρήση των προσωπικών πληροφοριών που αναφέρονται σ'αυτό. Με τον τρόπο αυτό μειώνεται ο κίνδυνος διείσδυσης της κρατικής εξουσίας στη σφαίρα αυτονομίας του ατόμου. Πηγή του δικαιώματος συνιστά το γενικότερο δικαίωμα στην πληροφόρηση (άρθρο 5^Α Συντ)¹⁴, ενώ τα άρθρα 5 Συντ και 9 παρ.1β' υπήρξαν τα βασικά ερείσματα (και εξακολουθούν να είναι) πριν τη συνταγματική αναθεώρηση του 2001 για την προστασία προσωπικών δεδομένων ως προϋπόθεση για την ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας και το απαραβίαστο της ιδιωτικής ζωής αντιστοίχως. Αναμφισβήτητα, το άρθρο 9^Α συνδέεται και με το άρθρο 2 παρ.1 Συντ, αφού αποσκοπεί προφανώς στην εξάλειψη του κινδύνου να καταστεί το άτομο απλό πληροφοριακό αντικείμενο. Γενικά με το άρθρο 9^Α δεν εισάγεται ένα νέο δικαίωμα, εφόσον αντικατοπτρίζει σε συνταγματικό επίπεδο προγενέστερες ρυθμίσεις νομικών κειμένων. Όπως υποστηρίζεται και από τη νομολογία, πρόκειται για ένα ατομικό, αμυντικό δικαίωμα που θεμελιώνει αξίωση αποχής από την επεξεργασία και χρήση προσωπικών δεδομένων.

Φορείς του δικαιώματος είναι, βάσει της γραμματικής διατύπωσης του άρθρου 9^Α εδ.α' Συντ, τόσο οι Έλληνες όσο και οι αλλοδαποί. Θα πρέπει εδώ να γίνει δεκτό ότι προστατεύονται κατ'αρχήν και τα νομικά πρόσωπα καθώς και γι'αυτά υπάρχει ο κίνδυνος, μέσω της καταγραφής και της απεριόριστης διασταύρωσης των δεδομένων που αφορούν το καθένα, να πληγεί η συμμετοχή τους στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της χώρας. Αποδέκτες του δικαιώματος του πληροφοριακού αυτοκαθορισμού είναι τόσο η κρατική εξουσία όσο και οι ιδιώτες, εφόσον η συνταγματική διάταξη μιλά γενικά για προστασία έναντι της συλλογής και επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων. Άλλωστε στην πράξη η χρησιμοποίηση των προσωπικών δεδομένων μπορεί να είναι περισσότερο επικίνδυνη για την αυτονομία του υποκειμένου τους όταν γίνεται ανέλεγκτα από διάφορους ιδιωτικούς φορείς και κυρίως από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Στο σημείο αυτό θα ήταν επομένως απαραίτητο να επισημανθεί πως η προστασία των προσωπικών δεδομένων αποτελεί ίσως το πιο φωτεινό παράδειγμα στο οποίο τυγχάνει εφαρμογής και το άρθρο¹⁵ 25 παρ.1 εδ.γ' Συντ κατά το οποίο τα θεμελιώδη δικαιώματα «ισχύουν και στις σχέσεις μεταξύ ιδιωτών στις οποίες προσιδιάζουν».

Η προστασία των προσωπικών δεδομένων κατά το άρθρο 9^Α Συντ δεν συνεπάγεται μια γενική απαγόρευση συλλογής, επεξεργασίας και χρήσης τους ούτε δίνει τη δυνατότητα στο νομοθέτη για θέσπιση μιας τέτοιας απόλυτης απαγόρευσης. Ωστόσο, ο κοινός νομοθέτης υποχρεούται να διαμορφώσει ένα περιοριστικό πλαίσιο μέσα στο οποίο και μόνο επιτρέπεται η συλλογή, επεξεργασία και χρήση των προσωπικών δεδομένων. Ειδικότερα από το άρθρο 9^Α εδ.α' Συντ μπορεί να γίνει δεκτό ότι απαιτείται η επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων να προβλέπεται σε νομοθετική διάταξη για συγκεκριμένους σκοπούς και βάσει της συγκατάθεσης του υποκειμένου τους (ή κατ'εξαίρεση χωρίς αυτή, όταν ορίζεται περιοριστικά στο νόμο).

¹⁴ Βλ. Δετσαρίδης Χ., Το δικαίωμα γνώσης των διοικητικών εγγράφων, σελ.152-154 και Χρυσόγονος Κ., Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα, σελ.211-212

¹⁵ Βλ. Δημητρόπουλος Α., Συνταγματικά Δικαιώματα-Ειδικό μέρος. Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου τομ.ΙΙ,ημ.Β', σελ.154

Ακόμη, το υποκείμενο των δεδομένων πρέπει να έχει το δικαίωμα πρόσβασης σ'αυτά και διόρθωσής τους, αν αυτό παρίσταται αναγκαίο.

11. Ο νόμος 2472/1997

11.1 Εισαγωγικά

Σε επίπεδο κοινής νομοθεσίας την προστασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα και τις προϋποθέσεις για την επεξεργασία τους θεσπίζει ο νόμος 2472/1997. Με το νόμο αυτό η Ελλάδα συμμορφώθηκε προς την κοινοτική οδηγία 95/46/ΕΚ¹⁶ για την προστασία του πολίτη από την επεξεργασία πληροφοριών προσωπικού χαρακτήρα. Ουσιαστικά ο νόμος 2472/1997 πραγματώνει/εφαρμόζει τις συνταγματικές διατάξεις για την προστασία της προσωπικότητας, της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής, της ανθρωπίνης αξίας και του απορρήτου των επικοινωνιών.

11.2 Αντικείμενο του νόμου και πεδίο εφαρμογής

Το άρθρο 1 του νόμου 2472/1997 προσδιορίζει το αντικείμενο του νόμου, τον καθορισμό δηλαδή των προϋποθέσεων για την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα με στόχο την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων και ελευθεριών των φυσικών προσώπων, ιδίως του ιδιωτικού βίου¹⁷.

Το άρθρο 2 στη συνέχεια δίνει κάποιους βασικούς ορισμούς που χρησιμοποιούνται στο νόμο. Ως «δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα» θεωρείται κάθε πληροφορία που αναφέρεται στο υποκείμενο των δεδομένων πλην των στατιστικής φύσεως συγκεντρωτικών στοιχείων, ενώ δεδομένα που αφορούν τη φυλετική ή εθνική προέλευση, τα πολιτικά φρονήματα, τις θρησκευτικές ή φιλοσοφικές πεποιθήσεις, τη συμμετοχή σε ένωση, σωματείο και συνδικαλιστική οργάνωση, την υγεία, την κοινωνική πρόνοια και την ερωτική ζωή, όπως και τα σχετικά με ποινικές διώξεις ή καταδίκες χαρακτηρίζονται ως «ευαίσθητα δεδομένα». Υποκείμενο των δεδομένων είναι το φυσικό πρόσωπο το οποίο αφορούν τα δεδομένα και του οποίου η ταυτότητα είναι γνωστή ή μπορεί να εξακριβωθεί. Ως επεξεργασία¹⁸ δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα νοείται κάθε εργασία ή σειρά εργασιών που πραγματοποιείται σε προσωπικά δεδομένα από το Δημόσιο ή από ΝΠΔΔ ή ΝΠΙΔ ή φυσικό πρόσωπο με ή χωρίς τη βοήθεια αυτοματοποιημένων μεθόδων. Τα πρόσωπα που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του νόμου είναι: α) ο υπεύθυνος επεξεργασίας, δηλαδή οποιοσδήποτε καθορίζει το σκοπό και τον τρόπο επεξεργασίας δεδομένων, β) ο εκτελών την επεξεργασία, δηλαδή οποιοσδήποτε επεξεργάζεται προσωπικά δεδομένα για λογαριασμό υπεύθυνου επεξεργασίας, γ) ο τρίτος, δηλαδή κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο ή δημόσια αρχή ή οργανισμός που ενεργεί υπό την άμεση εποπτεία ή για λογαριασμό του υπεύθυνου επεξεργασίας και δ) ο αποδέκτης, δηλαδή το φυσικό ή

¹⁶ Βλ. άρθρο 8 του Χάρτη θεμελιωδών δικαιωμάτων της ΕΕ

¹⁷ Βλ. Ιγγλεζάκης Ι., Ευαίσθητα Προσωπικά Δεδομένα, σελ.47-48

¹⁸ Βλ. Γέροντας Α., Η προστασία του πολίτη από την ηλεκτρονική επεξεργασία προσωπικών δεδομένων,σελ.89

νομικό πρόσωπο ή δημόσια αρχή ή οργανισμός στον οποίο ανακοινώνονται ή μεταδίδονται τα δεδομένα, ανεξαρτήτως αν πρόκειται για τρίτο ή όχι¹⁹.

Ένα πρώτο σημαντικό στοιχείο που πρέπει να αναφερθεί είναι οι κοινές ρυθμίσεις του νόμου 2472/1997 για το δημόσιο και τον ιδιωτικό τομέα.

Σύμφωνα με το άρθρο 3 παρ.1, στο νόμο ρυθμίζεται η επεξεργασία δεδομένων τόσο με ηλεκτρονικά όσο και με συμβατικά μέσα (αυτοματοποιημένη και μη αυτοματοποιημένη επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα).

Σχετικά με τα υποκείμενα του δικαιώματος προστασίας των προσωπικών δεδομένων στα πλαίσια του συγκεκριμένου νόμου υποστηρίζονται δύο αντιτιθέμενες απόψεις εκ των οποίων η πρώτη συμπεριλαμβάνει στα υποκείμενα και τα νομικά πρόσωπα²⁰, εφόσον υπάρχουν άξια προστασίας προσωπικά δεδομένα που δεν προϋποθέτουν ιδιότητες φυσικού προσώπου και εφόσον γενικά φορείς των ατομικών δικαιωμάτων (που δεν προϋποθέτουν ιδιότητες φυσικού προσώπου) θεωρούνται και τα νομικά πρόσωπα. Η δεύτερη άποψη εξαιρεί από το πεδίο εφαρμογής του νόμου τα νομικά πρόσωπα.

Εν συνεχεία το άρθρο 4 παραθέτει τα απαιτούμενα χαρακτηριστικά των προσωπικών δεδομένων, ώστε να τύχουν νόμιμης επεξεργασίας. Αυτά είναι : i) συλλογή κατά τρόπο θεμιτό και νόμιμο ii) για καθορισμένους, σαφείς και νόμιμους σκοπούς, iii) θεμιτή και νόμιμη επεξεργασία ενόψει των σκοπών αυτών, iv) συναφή, πρόσφορα και αναγκαία προσωπικά δεδομένα ενόψει των σκοπών της επεξεργασίας, v) ακριβείς πληροφορίες κι αν χρειάζεται υποβολή αυτών σε ενημέρωση. Τέλος, τα προσωπικά δεδομένα πρέπει να διατηρούνται σε μορφή που να επιτρέπει τον προσδιορισμό της ταυτότητας του υποκειμένου μόνο για το χρονικό διάστημα που απαιτείται, κατά την κρίση της Αρχής, για τους σκοπούς της συλλογής και επεξεργασίας τους.

Το άρθρο 5 είναι εκείνο που απαριθμεί τις προϋποθέσεις για τη νόμιμη επεξεργασία των προσωπικών δεδομένων. Πιο συγκεκριμένα, απαιτείται η συγκατάθεση του υποκειμένου και ως τέτοια νοείται, κατά το άρθρο 2, «κάθε ελεύθερη, ρητή και ειδική δήλωση βουλήσεως, που εκφράζεται με τρόπο σαφή και εν πλήρη επιγνώσει, και με την οποία, το υποκείμενο των δεδομένων, αφού προηγουμένως ενημερωθεί, δέχεται να αποτελέσουν αντικείμενο επεξεργασίας τα δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα που τον αφορούν». Όπως γίνεται αντιληπτό, η συγκατάθεση πρέπει να είναι απόλυτα σαφής, είναι ελεύθερα ανακλητή και μπορεί να ακυρωθεί αν αποδειχθεί ότι έχει αποσπαστεί με παράνομο τρόπο ή τρόπο αντίθετο στα χρηστά ήθη.

Ο νόμος 2472/1997 προβλέπει ακόμη συγκεκριμένη διαδικασία εποπτείας και ελέγχου της επεξεργασίας προσωπικών δεδομένων, δηλαδή υποχρέωση του υπεύθυνου επεξεργασίας να γνωστοποιεί εγγράφως στην αρχή, σύσταση και λειτουργία αρχείου ή έναρξη της επεξεργασίας. Πέραν του κατασταλτικού ελέγχου που καθιερώνεται γενικότερα στο νόμο, προβλέπεται και προληπτικός έλεγχος μόνο για ειδικές κατηγορίες επεξεργασίας όπου απαιτείται χορήγηση άδειας της αρχής για την

¹⁹ Βλ. και Αραβαντινό, Η προστασία των στοιχείων προσωπικού χαρακτήρα από την αθέμιτη επεξεργασία τους με ηλεκτρονικό υπολογιστή, σελ.46 επ.

²⁰ Βλ. Χρυσόγονος Κ., Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα, σελ.213 και αντίθετα Βλαχόπουλος Σ., Διαφάνεια της κρατικής δράσης και προστασία προσωπικών δεδομένων, σελ.53

επεξεργασία. Η ρύθμιση αυτή σκοπεύει στη δημιουργία ενός μητρώου Αρχείων και Επεξεργασίας που θα τηρείται αρχικά προσωπό στον κάθε ενδιαφερόμενο.

Αναφορικά με τα «ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα», το άρθρο 7 καθιερώνει τη ρητή απαγόρευση επεξεργασίας τους. Κατ'εξαιρέση είναι επιτρεπτή μόνο η επεξεργασία ύστερα από άδεια της αρχής όταν συντρέχουν ορισμένες προϋποθέσεις. Με το άρθρο 7^Α ρυθμίζονται οι περιπτώσεις για τις οποίες δεν απαιτείται λήψη άδειας από την αρχή χωρίς αυτό να σημαίνει ότι κατά τα άλλα δεν εφαρμόζονται οι προβλεπόμενοι περιορισμοί και οι προβλεπόμενες υποχρεώσεις. Οι περιπτώσεις αυτές είναι: α) επεξεργασία στον τομέα εργατικού δικαίου ή παροχής υπηρεσιών στο δημόσιο τομέα, β) επεξεργασία που αφορά πελάτες ή προμηθευτές, γ) επεξεργασία που αφορά σωματεία κ.λ.π, δ) επεξεργασία στον τομέα υγείας, ε) επεξεργασία από νομικούς.

Έπειτα στα άρθρα 8 και 9 προβλέπονται δύο ειδικές κατηγορίες επεξεργασίας δεδομένων, η διασύνδεση αρχείων και η διασυννοριακή ροή δεδομένων και στο άρθρο 10 τίθεται μια επιπλέον προϋπόθεση για τη νόμιμη επεξεργασία δεδομένων, η λήψη μέτρων για το απόρρητο και την ασφάλεια επεξεργασίας. Στα επόμενα άρθρα 11-14 παρατίθενται τα δικαιώματα του υποκειμένου της επεξεργασίας που αποτελούν και βασικά μέσα προστασίας του, τα οποία είναι : α) δικαίωμα ενημέρωσης, β) δικαίωμα πρόσβασης, γ) δικαίωμα αντίρρησης, δ) δικαίωμα προσωρινής δικαστικής προστασίας.

Τέλος, στα άρθρα 15 επ. γίνεται αναφορά στην «Αρχή Προσωπικών Δεδομένων», μια ανεξάρτητη δημόσια αρχή, σκοπός της οποίας είναι να εποπτεύει την εφαρμογή των ρυθμίσεων που αφορούν την προστασία του ατόμου από την επεξεργασία προσωπικών δεδομένων καθώς και να εκτελεί τις αρμοδιότητες που της ανατίθενται κάθε φορά. Στην πράξη η Αρχή έχει αναπτύξει αξιοσημείωτη δραστηριότητα. Παραδειγματικά μπορούμε να αναφέρουμε την κανονιστική πράξη 1/1999 για την ενημέρωση του υποκειμένου των δεδομένων, τη γνωμοδότηση 15/2001 με θέμα την ανάλυση γενετικού υλικού για σκοπούς εξιχνίασης εγκλημάτων και ποινικής δίωξης ή την απόφαση 523/18/2000 για τους όρους της νόμιμης επεξεργασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα νέων μητέρων για τους σκοπούς της άμεσης εμπορίας ή διαφήμισης εταιρειών στο χώρο των Μαιευτηρίων.

12. Άρθρο 5 παρ.3 ΚΔΔιαδ και Ν. 2472/1997. Το ζήτημα του εφαρμοστέου κανόνα δικαίου και η επίλυση της «σύγκρουσης»

Σύμφωνα με μία πρώτη υποστηριζόμενη άποψη, το δικαίωμα πρόσβασης του πολίτη στα διοικητικά στοιχεία δεν εξαρτάται ούτε συνδέεται άμεσα με τα προσωπικά δεδομένα του Ν.2472/1997. Μολονότι το άρθρο 5 παρ.3 ΚΔΔιαδ αναφέρει πως το δικαίωμα πρόσβασης δεν υφίσταται στις περιπτώσεις που το έγγραφο αφορά την ιδιωτική ή οικογενειακή ζωή τρίτου ή αν παραβλάπτεται απόρρητο προβλεπόμενο από ειδικές διατάξεις και παρά το γεγονός ότι τέτοια διάταξη απορρήτου θα μπορούσε να θεωρηθεί και ο Ν.2472/1997 περί προσωπικών δεδομένων, κατά την ανωτέρω άποψη με το νόμο αυτό δεν τίθεται απόρρητο. Οι περιορισμοί του άρθρου 5 ΚΔΔιαδ εξετάζονται από τη Διοίκηση και τα έγγραφα χορηγούνται, αν δεν συντρέχουν οι αρνητικές προϋποθέσεις του άρθρου. Αν όμως το στοιχείο περιέχει δεδομένα προσωπικού χαρακτήρα και δεν συντρέχει περίπτωση μη χορήγησης κατά τον ΚΔΔιαδ, τότε για τον έλεγχο της δυνατότητας ή μη χορήγησης αντιγράφου σε τρίτο εφαρμόζονται οι διατάξεις του Ν.2472/1997. Κατά μία δεύτερη άποψη, οποιαδήποτε εργασία που εφαρμόζεται σε προσωπικά δεδομένα συνιστά και επεξεργασία αυτών, οπότε ισχύει στην περίπτωση εκείνη ο νόμος 2472/1997 (ακόμη κι όταν το Δημόσιο καθιστά προσιτά τα προσωπικά δεδομένα στον ενδιαφερόμενο). Έτσι τίθεται το ερώτημα: τί θα πρέπει να αποφασίσει μια διοικητική αρχή, όταν ένας πολίτης ζητάει από αυτήν τη χορήγηση εγγράφου που περιέχει προσωπικά δεδομένα τρίτου προσώπου; Θα πρέπει να βασιστεί στο άρθρο 5 παρ.3 ΚΔΔιαδ και να εξετάσει αν τα προσωπικά δεδομένα του τρίτου προσώπου αφορούν την ιδιωτική ή οικογενειακή ζωή ή συνδέονται με απόρρητο αρνούμενη την πρόσβαση σ'αυτές και μόνο τις περιπτώσεις, χωρίς καν να χρειάζεται να ενημερωθεί το πρόσωπο του οποίου τα προσωπικά δεδομένα ανακοινώνονται; Ή θα πρέπει, αντιθέτως να εφαρμόσει τον νόμο 2472/1997, να διακρίνει μεταξύ «ευαίσθητων» και «μη ευαίσθητων» προσωπικών δεδομένων και στην πρώτη περίπτωση να παραπέμψει το θέμα στην Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα²¹ που θα πρέπει να ικανοποιήσει το σχετικό αίτημα μόνο αν ο αιτών είναι δημοσιογράφος και πληρούνται οι λοιπές προϋποθέσεις του δημοσιογραφικού προνομίου ή η γνώση του εγγράφου είναι αναγκαία για την αναγνώριση, άσκηση, ή υπεράσπιση του δικαιώματος ενώπιον δικαστηρίου ή πειθαρχικού οργάνου, στη δε δεύτερη περίπτωση να αποφασίσει η ίδια η διοικητική αρχή βάσει της ρήτρας στάθμισης του άρθρου 5 παρ.2 περ.ε' του νόμου 2472/1997 και εάν η στάθμιση καταλήξει υπέρ του αιτήματος πληροφόρησης, να χορηγήσει το αιτούμενο έγγραφο ύστερα από προηγούμενη ενημέρωση του υποκειμένου των δεδομένων;

²¹ Βλ. Απόφαση 40/2006 της Αρχής προστασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα για δικαίωμα πρόσβασης στα γραπτά δοκίμια δημοσίων διαγωνισμών

Τρεις είναι οι προτεινόμενες λύσεις που προσπαθούν να δώσουν απάντηση στο ανωτέρω ερώτημα. Αρχικά προτείνεται η εφαρμογή ενός εκ των δύο νομοθετημάτων. Όντως τίθενται οι αρχές για την επίλυση της σύγκρουσης της προστασίας προσωπικών δεδομένων με άλλα συνταγματικά αγαθά στο νόμο 2472/1997, θεσπίζοντας περιορισμούς από το δικαίωμα πρόσβασης όπου και όποτε αυτό δικαιολογείται. Μία δεύτερη αντίθετη λύση προτάσσει την αμοιβαία ικανοποίηση των δύο δικαιωμάτων με σκοπό την ταυτόχρονη ικανοποίηση δίχως ολοκληρωτική υποχώρηση του ενός έναντι του άλλου. Το απόλυτο προβάδισμα ενός εκ των δύο μπορεί να θεωρηθεί αντισυνταγματικό λόγω της τυπικής ισοδυναμίας των συνταγματικών διατάξεων και της αρχής της πρακτικής εναρμόνισης. Η μερική πρόσβαση σε μέρος εγγράφου ή σε ορισμένα από τα αιτούμενα έγγραφα, η απάλειψη προσωπικών δεδομένων από το έγγραφο που δίδεται, η παροχή πληροφόρησης από τη Διοίκηση χωρίς αναφορά στα προσωπικά δεδομένα είναι ορισμένες μορφές της αμοιβαίας ικανοποίησης των αντιτιθέμενων έννομων αγαθών. Τρίτον, στις περιπτώσεις που δεν είναι εφικτή η εφαρμογή της δεύτερης μεθόδου, καθίσταται αναπόφευκτη η στάθμιση μεταξύ δικαιώματος πρόσβασης στα έγγραφα και του δικαιώματος προστασίας των προσωπικών δεδομένων. Η στάθμιση προβάλλεται ως η δικαιότερη λύση από πλήθος νομικών, νομοθεσιών και δικαστηρίων. Πολλές είναι οι περιπτώσεις όπου θεωρία και νομολογία «σταθμίζουν» *in concreto* χωρίς αναζήτηση των κριτηρίων της στάθμισης. Δικαιολογείται έτσι η κριτική στη μέθοδο αυτή. Ενώ εντοπίζει τις αντιθέσεις, στρέφεται προς την προτίμηση του ενός ή του άλλου μέρους της διαφοράς και όχι στην ενότητά τους. Η στάθμιση των συμφερόντων δεν μπορεί να αποδεσμευθεί από υποκειμενικές κρίσεις του εκάστοτε εφαρμοστή του δικαίου, προϋποθέτει άνισα αγαθά κι έτσι έρχεται σε αντίθεση με την τυπική ισοδυναμία των συνταγματικών διατάξεων.

13. Επίλογος- Συμπέρασμα

Βάσει της συνταγματικής εξουσιοδότησης και της εξέλιξης σε ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο στις σχέσεις Κράτους και πολίτη, ο κοινός νομοθέτης θέσπισε ρητώς το δικαίωμα γνώσης των διοικητικών εγγράφων με το άρθρο 16 του Ν.1599/1986. Στη συνέχεια το άρθρο 5 του Ν.2690/1999 (Κώδικας Διοικητικής Διαδικασίας) επανέλαβε με ορισμένες διαφορές τη ρύθμιση του άρθρου 16 του Ν.1599/1986, αλλά και άλλες διατάξεις για την πρόσβαση των πολιτών στα διοικητικά στοιχεία σε ειδικότερους τομείς, όπως την πρόσβαση στις περιβαλλοντικές πληροφορίες βάσει της αντίστοιχης κοινοτικής οδηγίας. Κρίσιμη είναι όμως η νέα συνταγματική διάταξη του άρθρου 10 παρ.3 Συντ, μετά την αναθεώρηση του 2001, η οποία αποτελεί επακόλουθο του γενικότερου δικαιώματος στην πληροφόρηση (άρθρο 5^Α Συντ). Παρά την υπερνομοθετική ισχύ όμως του δικαιώματος πρόσβασης στα έγγραφα, αυτό περιορίζεται από το δικαίωμα προστασίας των προσωπικών δεδομένων (άρθρο 9^Α Συντ) ακόμη και από την καταχρηστική επίκλησή τους, ώστε να διατηρήσει η Διοίκηση τη μυστικότητα στη διοικητική δράση. Λόγω των διαφορετικών νομοθετημάτων με τις διαφορετικές ρυθμίσεις οδηγούμαστε σε «σύγκρουση» των εννόμων αγαθών. Στην παρούσα εργασία παρατίθενται οι πιθανές λύσεις στη «σύγκρουση» αυτή και υπογραμμίζεται η κρατούσα, η ad hoc δηλαδή στάθμιση των αντιτιθέμενων εννόμων αγαθών, αν και αμφισβητείται η ορθότητά της.

14. Περίληψη στην ελληνική

Το δικαίωμα πρόσβασης στα διοικητικά έγγραφα χρήζει ιδιαίτερου σεβασμού και προστασίας καθώς συνιστά μοχλό διαφάνειας, δημοσιότητας της κρατικής δράσης. Διαθέτει υπερνομοθετική ισχύ τόσο λόγω της συνταγματικής θεμελίωσης όσο και λόγω της κατοχύρωσης στο ευρωπαϊκό κοινοτικό δίκαιο. Σκοπός του νομοθέτη είναι η πραγμάτωση της αρχής της νομιμότητας και της διαφάνειας της δράσης της Διοίκησης, όπως προστάζει η αρχή της λαϊκής κυριαρχίας. Κατοχυρώνεται με το άρθρο 16 του Ν.1599/1986 και με το άρθρο 5 του Ν.2690/1999, δύο διατάξεις οι οποίες σχετίζονται ιδιαίτερα. Μολαταύτα το δικαίωμα πρόσβασης στα διοικητικά έγγραφα δεν είναι απεριόριστο. Εξαιρέσεις προβλέπονται και στα δύο νομοθετήματα με ιδιαίτερα σημασία τα έγγραφα που αναφέρονται στην ιδιωτική και οικογενειακή ζωή τρίτων. Στο σημείο αυτό ανακύπτει το ζήτημα προστασίας προσωπικών δεδομένων που ρυθμίζεται από το Ν.2472/1997. Ρόλο εγγυητή της προστασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα κατέχει η Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα.

15. Summary

The right of knowledge of administrative documents requires particular respect and protection as lever of transparency and publicity of administrative action. It has overlegislative force, not only because of his constitutional foundation, but also because of its foundation in the European Community law. The aim of legislator is the achievement of legality and transparency of the activities of administration, as requires the principle of popular sovereignty. It is possessed with the article 16 of law 1599/1986 and the article 5 of law 2690/1999 which are really related. However, the right of access in the administrative documents is not unlimited. Exceptions from the right are forecasted in both laws and great importance have these documents which are referred to the private and familial life of third people. In this point emerges the question of protection of personal data that is regulated by the law 2472/1997. The Authority of protection of personal data plays the role of guarantor of protection of personal data.

Key-words : administrative documents, personal data

16. Βιβλιογραφία

- Αραβαντινός Θ., Η προστασία των στοιχείων προσωπικού χαρακτήρα από την αθέμιτη επεξεργασία τους με ηλεκτρονικό υπολογιστή, εκδόσεις ΑΝΤ.Ν.ΣΑΚΚΟΥΛΑ, Αθήνα-Κομοτηνή 1997, σελ.21-71
- Βλαχόπουλος Σ., Διαφάνεια της κρατικής δράσης και προστασία προσωπικών δεδομένων, εκδόσεις ΑΝΤ.Ν.ΣΑΚΚΟΥΛΑ, Αθήνα-Κομοτηνή 2007, σελ.27-293, 365-380
- Γέροντας Α., Η προστασία του πολίτη από την ηλεκτρονική επεξεργασία προσωπικών δεδομένων, εκδόσεις ΑΝΤ.Ν.ΣΑΚΚΟΥΛΑ, Αθήνα-Κομοτηνή 2002, σελ.80-133, 176-259
- Γλαράκη Μ., Οι περιορισμοί για λόγους δημοσίου συμφέροντος του δικαιώματος πρόσβασης στα κοινοτικά έγγραφα, εκδόσεις ΑΝΤ.Ν.ΣΑΚΚΟΥΛΑ, Αθήνα-Κομοτηνή 2005, σελ.37-75, 123-213
- Δαγτόγλου Π.Δ., Γενικό Διοικητικό Δίκαιο, εκδόσεις ΑΝΤ.Ν.ΣΑΚΚΟΥΛΑ, 5^η έκδοση, Αθήνα-Κομοτηνή 2004, σελ.171-191, 203-212, 328-345
- Δετσαρίδης Χ., Το δικαίωμα γνώσης των διοικητικών εγγράφων, εκδόσεις ΣΑΚΚΟΥΛΑ, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2006, σελ.3-176
- Δημητρόπουλος Α., Συνταγματικά Δικαιώματα Ειδικό Μέρος Παραδόσεις Συνταγματικού Δικαίου τομ III ημ.Β', Αθήνα 2005, σελ.153-154, 235, 309-313
- Ιγγλεζάκης Ι., Ευαίσθητα προσωπικά δεδομένα, εκδόσεις ΣΑΚΚΟΥΛΑ, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2004
- Παρασκευόπουλος Ν.Α.Μ, Καίσης Α.Γ, Προστασία προσωπικών δεδομένων, εκδόσεις ΣΑΚΚΟΥΛΑ, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2001
- Σπηλιωτόπουλος Ε., Εγχειρίδιο Διοικητικού Δικαίου, 11^η έκδοση, ανατύπωση 2005, εκδόσεις ΑΝΤ.Ν.ΣΑΚΚΟΥΛΑ, Αθήνα-Κομοτηνή, σελ.23-30, 91-101, 167-172
- Χρυσόγονος Κ., Ατομικά και Κοινωνικά Δικαιώματα, 3^η αναθεωρημένη έκδοση, Νομική Βιβλιοθήκη, έκδοση 2006, σελ.175-189, 208-215, 405-433, 447-460
- Γέροντας Απ., Λύτρας Σ., Παυλόπουλος Πρ., Σιούτη Γλ., Φλογαίτης Σ., Διοικητικό Δίκαιο, εκδόσεις ΑΝΤ.Ν.ΣΑΚΚΟΥΛΑ, Αθήνα-Κομοτηνή 2004, σελ.254-257

Περιοδικά

Εφημερίδα Διοικητικού Δικαίου (Νομοθεσία-Νομολογία-Θεωρία), Ιούλιος/Αύγουστος 2006, εκδόσεις ΣΑΚΚΟΥΛΑ, Αθήνα- Θεσσαλονίκη, σελ.495-500

Ηλεκτρονική Βιβλιογραφία

www.law.uoa.gr/~adimitrop

17. Συντομογραφίες και λήμματα

A) Συντομογραφίες

Σ/Συντ, Σύνταγμα

Ν., νόμος

ΚΔΔιαδ, Κώδικας Διοικητικής Διαδικασίας

Παρ., παράγραφος

ΝΣΚ, Νομικό Συμβούλιο του Κράτους

ΝΠΔΔ, νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου

ΝΠΙΔ, νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου

ΕΕ, Ευρωπαϊκή Ένωση

ΚΥΑ, κοινή υπουργική απόφαση

ΦΕΚ, Φύλλο Εφημερίδας Κυβερνήσεως

ΕΟΚ, Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα

Π.δ., προεδρικό διάταγμα

ΣτΕ, Συμβούλιο της Επικρατείας

ΥΠΕΧΩΔΕ, Υπουργείο Περιβάλλοντος Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων

ΥΚ, Υπαλληλικός Κώδικας

Αρ., άρθρο

Σελ., σελίδα

Βλ., βλέπε

Ό.π., όπου παραπάνω

Επ, επόμενα

ΕΣΔΑ, Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου

B) Λήμματα

γνώση διοικητικών εγγράφων

προσωπικά δεδομένα

18. Νομοθεσία

Σύνταγμα

Ν. 1599/1986

Ν. 2690/1999 (Κώδικας Διοικητικής Διαδικασίας)

Ν. 2472/1997

ΚΥΑ 77921/1440/1995 (ΦΕΚ 795 Β')

19. Νομολογία

ΣτΕ 644/1990

ΣτΕ 527/1991

ΣτΕ 2158/1991

ΣτΕ 1400/1992

ΣτΕ 1397/1993

ΣτΕ 2139/1993

ΣτΕ 3137/1995

ΣτΕ 3943/1995

Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα , απόφαση 40/2006

Πράξεις Συνηγόρου Πολίτη

Α) Πόρισμα 1613.2.5 (8/12/1999)

Β) Πόρισμα 4832/00/2.2 (26/4/2000)